

ГОЛОС КОМБАТАНТА

Журнал Об'єднання б. Вояків-Українців в Америці
(ОБВУА)

З М І С Т :

Д-р Володимир Галай: Сорокріччя УГА	1
Від Редакції: „Голос Комбатанта”	1
Р. Купчинський: Ніби сниться (вірш)	2
М. Дольницький: Постанови і організація УГА	3
Д-р Іван Козак: Листопадовий чин, як вияв соборності	5
Д-р Володимир Білєзор: Катастрофа тифу в УГА	7
Євген Фомін: Золоті ворота (вірш)	9
Ген.-хор. К. Смовський: Вої за Вуршти	10
Михайло Хроновят: Чортівська офензива	12
Лев Шанковський: УПА — дитина лицарів визвольної війни	15
Богдан Бора: Я — журавель (вірш)	16
Юрій Ліна: Львів (вірш)	17
Зенон Стефанів: Повітрянодесантні війська	18
Сергій Кушніренко: Налет (вірш)	19
Іван Поритко: Суспільна Служба Комбатантів	20
Д-р Матвій Стахів: Наукова праця у військово-історичній ділянці	21
— — — — Правильник Українського Військово-Історичного Інституту при НТШ	21
— — — — Нова книжка ген. Павла Шандрука	22
Осип Навроцький: На службі культу вояцької традиції	23
Володимир Гірняк: Лебедина пісня оркестри УСС	23
Ікер: Не буду я комбатантом (фейлетон)	26
— — — — З діяльності Головної Управи ОБВУА	26
— — — — Праця культурно-освітніх референтів у Відділах ОБВУА	27
— — — — Керівні органи в ОБВУА і В-ві „Червона Калина”	27
— — — — З життя Відділів ОБВУА (Нью Йорк, Ньюарк, Нью Гейвен, Амстердам)	28
— — — — З документів до історії УГА	30
— — — — 25 світлин і 1 схема	

ЧИСЛО ПРИСВЯЧЕНЕ 40-М РОКОВИНАМ ПОСТАННЯ УГА

СОРОКРІЧЧЯ УГА

Ніччю з 31 жовтня на 1 листопада 1918 року фактично започаткувалась нова збройна сила — Українська Галицька Армія, якої головним бойовим завданням було:

- а. закріпити українську владу у Львові,
- б. охоронити всі українські землі, які входили в склад австро-мадярського цесарства,
- в. закріпити й охоронити кордони української соборної держави.

Ці завдання Української Галицької Армії були подиктовані політичною ситуацією. Українська Галицька Армія була виконавцем волі українського політичного проводу, який очолював боротьбу українського народу до повної державної незалежності.

Тож і завдання Української Галицької Армії йшли з вимогами політичної ситуації. Спершу треба було захопити владу у Львові, далі закріпити українську владу на всьому українському терені, що входив у склад австрійської монархії, а ще пізніше — коли цього вимагали важливі події — Українська Галицька Армія перейшла за Збруч, щоб спільно з Дібною Армією Української Народної Республіки охороняти українську державу і боронити української столиці Києва.

Сьогодні з перспективи 40-ка років багато тодішніх військових потягнень виглядають помилковими, чи навіть зайвими. Але нема сумніву, що події, які складаються на історичну дату 1 листопада 1918 року, що означає створення української військової сили на західних окраїнах України для встановлення самостійного українського правління — це події великої історичної ваги для всього українського народу і для всієї України.

В дні 1 листопада 1918 року Західньо-Українська Народна Республіка закріплювала свою владу на західних теренах України своєю військовою силою, Українською Галицькою Армією. В той день наше військо — Українська Галицька Армія вирушає на війну, щоб захистити волю України.

Створено було генеральну булаву західньо-українських збройних сил і ця головна військова влада перевела мобілізацію в цілому краю. Наслідки цієї організованої самостійної акції були вже видні після 8-ох місяців, коли то майже стотисячна регулярна армія переходила Збруч, щоб стати на охорону новій державі українського народу — Українській Народній Республіці.

„ГОЛОС КОМБАТАНТА“

Це не є новий журнал. У роках 1954-58 появилось 6 додатків до „Свободи“ в постаті окремих її сторінок п. з. „БЮЛЕТЕНЬ ОБВУА“. На засіданні Головної Управи цієї організації у Філадельфії з 13 вересня 1958 рішено — з нагоди 40-річчя створення Української Галицької Армії — видати черговий „Бюлетень“ розміром 40х сторінок „Свободи“, а щоб надати йому вигляд окремого журнальчика — оформити його („зламати“) за зразком „Веселки“, коли вона появлялась ще як додаток до „Свободи“. Рішено тоді теж перезвати „Бюлетень“ на „Голос Комбатанта“. Коли швидко потім згадано про цю постанову на засіданні Дирекції Видавництва „Червоної Калини“ в Нью Йорку, до якої належить також голова ОБВУА і один член його Головної Управи, — виринула думка, чи не пов'язати б видання „Голосу Комбатанта“ з Видавництвом „Червоної Калини“. Себто: щоб не видавати його, як безплатний додаток до „Свободи“, а окремими зшитками і в подвійному розмірі. За виданням так мовити, вкладки до „Свободи“ промовляло те, що вона розходилась би кількістю понад 20,000 примірників, отже це не абияка пропаганда серед маси читачів найстаршого і найбільшого щоденника поза рідними землями. Знову ж за видавання окремого журналу промовляла давня амбіція — мати такий журнал, бажання залишити майбутньому історикові української громади в Америці цікавий доказ різногранності її заінтересувань та активності, та подекуди промовляв за такий журнал і момент грошової натурі. „Бюлетені ОБВУА“ чи видаваний, як додаток до „Свободи“ „Голос Комбатанта“ — був би безплатним додатком, який не повертав би аж ніяк коштів на-

(Продовження на стор. 2-ій)

В дні 1 листопада 1918 року створено дисципліновану українську армію, яка служила інтересам українського народу і української незалежності і яка записала своє ім'я в боротьбі за незалежність всієї України золотими літерами. Українська Галицька Армія вписала своє ім'я в історію України такими світлими перемогами, як Чортківська офензива, здобуття Тернополя, наступ на Львів і вкінці здобуття столиці України Києва.

Тому свято 40-річчя Української Галицької Армії — це свято всього українського народу, це свято всієї України.

ладу. Окреме видання вможливило встановити власну передплату і розпродувати числа та апелювати до колишніх вояків і тих, що мають зрозуміння для плекання традиції визвольницької боротьби, — підтримати такий журнал невеличкими грошовими жертвами.

Таким чином сполучились аргументи ідеальної і матеріальної натури. Видавництво „Червоної Калини” та його прихильники давно мріяли про те, чи не можна б воскресити славного „Літопису Червоної Калини”, що його річники, хоч і покриті білими плямами, що є свідомством ганьби для пресової цензури за польської „демократичної” держави, все ж є копальнею скарбів для дослідника історії р. р. 1917-21. Але ж Об’єднання б. вояків-українців в Америці — це комбатантська організація, яка потребує свого органу: для зв’язку між своїми членами, для проголошування звідомлень про діяльність своїх Відділів, для знайомлення з роботою Суспільної Служби Комбатантів і для інформування членів про діяльність їхньої Головної Управи. Є ще одна поважна і дальша ціль журналу ОБВУА: щоб він став активним пропагатором тієї ідеї консолідації на українському комбатантському терені в Америці, за яку побивається ОБВУА від самого початку свого існування.

Існують в Європі і в Америці різні українські комбатантські організації, існують — разом із „Голосом Комбатанта” — вже три їхні журнальчики. Ані членство не занадто чисельне, ані фондів нема забагато, ані теж не перебивається в ніодної Редакції тих наших видань вартного рукописного матеріалу, якщо старатися редагувати часописи пляново і за принципом селекції. То чому ж би не поєднати і сил і фондів і спільних добрих інтенцій, що йдуть, властиво, по цій самій лінії: лінії укохання ідеї рідного війська, як найкращого, як єдиного і невідхильного вияву активного змагання до здобуття рідної держави, окупованої ворогом! Отож, приступаючи до видавання „Голосу Комбатанта”, хочеться вірити, що може його поява спонукає до тіснішої співпраці, до духового наближення та може й організаційного зіспоєння всіх комбатантських організацій, і може це виявиться в об’єднанні всіх трьох комбатантських видань. І тоді було б якраз місце для воскресення „Літопису „Червоної Калини”, як органу всеохоплюючого, що став би понад організаціями, чи радше служив би їм усім.

У таких справах завжди життя доказує, чи теорія була правильна. Коли „ГОЛОС КОМБАТАНТА” знайде прихильний відгук у комбатантській братії, то він виправдає надії того

Р. Купчинський

НІБИ СНИТЬСЯ

Ніби сниться: завітчана площа,
Ріки прапорів, море голов,
І та пісня — з усіх найдорожча,
І те серце, роздзвонене знов.

І нараз все затихло як камінь,
Тільки сонце на кожнім лиці.
Перед ними не вправи вінками,
Але кірси, багнети... Стрільці!!

Ніби сниться: На сході б’ють громи,
Кров пожеж багрянить небеса,
В попелищах церкви і хорони,
І бездомний народ по лісах.

Та не згасло у грудях завзяття
Стрий, присяга, купований кірсі,
І забуте, старе Закарпаття,
І сліди, ще князівських коліс.

Ніби сниться: Бескид, снігові,
Темні бори, розбиті хати,
І розгублені в зворах надії,
І хрести, і хрести, і хрести...

А там наступ, усміхнені гори,
Понад ними веселка сторіч,
І нечувана пісня бад’яра
Про Червону Калину і Січ.

Ніби сниться: Збруч-річка глибока,
Пшениці і вишневі сади,
І країна, далека, широка,
І ряди, і ряди, і ряди...

1948.

гуртка осіб, що покликав його до життя. Просимо всіх Побратимів, без уваги на їх організаційну приналежність і без уваги на військову формацію, до якої хто належав, щоб вони підтримали цей наш журнал. Морально і тією смішно-малою сумою, що визначена на передплату. Було б справді стидно, коли б цей журнал став — одноднівкою. Хай він стане бодай кварталником. І всі допоможім, щоб здійснилась хоч частина його добрих цілей.

М. Дольницький

ПОСТАННЯ І ОРГАНІЗАЦІЯ УГА

Хоча Листопадовий Зрив був ділом українських військових сил, що ними розпоряджав Український Генеральний Військовий Комісаріят — творець зриву, то до zorganizування регулярної Української Галицької Армії прийшло доволі пізно. Склалось на це багато причин. Першзавсе творці і провідники Листопадового Зриву не сподівалися, що дійде до справжньої війни з поляками, а вслід за цим, що зараз таки буде потрібна регулярна армія. Теж і державна влада ЗУНР не мала на початку ясної думки про характер майбутньої армії: чи має це бути добровільна вербункова армія, чи армія, сформована на основі загального обов'язку військової служби. Спершу переважала ця перша думка. Вона базувалася на виявах загальної національної солідарності галицьких українців й на тому ентузіазмі, що його викликав в українському громадянстві вдалий Листопадовий Зрив, і який наказував потребу організування власних збройних сил вважати одним із найважливіших загально-національних завдань під тодішню добу. Цим саме треба, на нашу думку пояснити той факт, що ще до кінця листопада 1918 р. повітові комісаріяти і команди формували на свою руку поодинокі військові частини, не дивлячись на те, що вже 15 листопада Державний Секретаріят Військових Справ видав мобілізаційний наказ, що вже ясно нормував справу військового набору.

Енергійна праця над творенням української армії в ЗУНР почалась, властиво, щойно тоді, коли, після відступу наших військ зі Львова, на добре розгорілась українсько-польська війна, і коли стало ясно, що поляки задумали зайняти цілу Галичину. Тоді почали творитися по різних частинах краю, головню там, де загрожували польські війська, більші, чи менші босві групи, які стали зав'язком босвого фронту. Але довго ще, бо майже до кінця грудня 1918 р. була мішанина напів партизанських відділів і регулярних частин — сотень куренів, полків, чи груп, які здебільша були без тіснішого зв'язку з вищим командуванням і густо-часто оперували на власну руку.

Організування УГА почалось, так мовити б, згори. Найскорше були zorganizовані Начальна Команда і Державний Секретаріят Військових Справ (ДСВС). Завданням Начальної Команди було кермування воєнними операціями й організування фронту, а завданням ДСВС — організація військового запілля, мобілізація, вишкіл і поповнення та забезпечення фронту. ДСВС проіснував до заведення Диктатури в ЗУНР, коли то його, разом з ін-

шими Державними Секретаріятами, скасовано і всі його функції розділено частинно між Начальну Команду, а частинно між Військову Канцелярію Диктатора.

Аж до початку січня 1919 р. найвищою тактичною одиницею була „група“. В оперативному відношенні групи підлягали Начальній Команді, а в адміністративному вони були самостійні. Склад груп був досить різний. Звичайно група складалася з 4-5 куренів піхоти, 3-4 батерій артилерії, відділу кінноти і різних допоміжних формацій. Найсильнішими і найкраще zorganizованими були обі підльвівські групи: „Група Схід“ і „Група Старе Село“. Крім них були ще групи „Північ“ і „Південь“.

До справжньої організації армії прийшло аж на початку січня 1919 р. Переведено її за проектом тодішнього Начальника Штабу Начальної Команди полк. Євгена Мишковського. Основою цієї організації стали корпуси, що поділялися на бригади, по чотири на корпус. В склад бригади входили: чотири курені піхоти, артилерійський полк, відділ кінноти та різні допоміжні формації, як сотня саперів, сотня зв'язку, харчевий відділ, обоз, польова жандармерія й ін. Піхотний курінь складався з 4-ох сотень і сотні скорострільів, а гарматний полк мав 4 батерії.

Корпусів було три: I, II і III. Чергові числа носили теж бригади, хоча побіч них вживалися ще й назви місцевостей, як наприклад, Бережанська, Львівська, Стрийська, Сокальська і т. п., які вказували на те, з якої округи бригада поповнювалася. Лише бригада УСС-ів, як 1-ша бригада, не мала жадної назви, бо во-

Полк. Дм. Вітовський,
1-ий командант українських військ у Львові,
міністер військових справ ЗУНР

Полк. Гнат Стефанів,
головний командант українських військ у Львові від 7-го листопада до 7го грудня 1918 р.,

Ген.-чет. Мирон
Тарнавський,
нач. вождь УГА в часі
офензиви на Київ

Ген.-чет. Осип Микитка,
к-т 1 Гол. Корпусу, Нач.
вождь УГА від грудня
1919 р.

на, для традиції поповнювалася з повітів цілого краю.

В часі Чортківської офензиви, а отже в червні 1919 р. Начальна Команда приступила до формування ще двох корпусів — IV і V; було вже навіть сформовано декілька нових бригад. Але після заламання офензиви Начальна Команда цей плян залишила, головню через брак поповнень для новостворених бригад, що постав ізза зменшення території в часі другого відвороту УГА на схід. Відтак, уже по переході УГА за Збруч, на Придніпрянщину, всі новостворені бригади за виїмком лише одної — 14-ої, розформовано між давніше вже існуючі бригади. Залишена 14-та бригада мала поповнити місце т. зв. Гірської бригади III корпусу, яка в часі першого відвороту УГА на схід весною 1919 р. була примушена перейти до Чехословаччини.

Організаційна структура УГА, що її введено за проектом полк. Мишковського, вдержалася майже без змін аж до злуки УГА з червоною армією. Щойно тоді, перетворюючи УГА на т. зв. ЧУГА, знесено корпуси, перетворюючи їх на бригади, а з дотеперішніх бригад створено полки.

Нераз вже в дотеперішніх працях про УГА можна було зустрітися з питанням, чи організаційна структура УГА була доцільна, чи ні? Йде головню про те, чи не краще було замість бригад створити дивізії. Приклонники дивізій, як головний аргумент приводять той факт, що дивізії могли бути краще вив'язатися зі свого завдання, зокрема в позиційній війні через сконцентрування командної влади над більшим числом частин в одних руках. Натомість приклонники поділу на бригади як головний аргумент приводять те, що бригади, як менші з'єднання всіх родів зброї, були більш оперативні в подвижній війні, що подадалося голов-

но в часі першого відвороту, в часі Чортківської офензиви, в часі другого відвороту, зокрема впродовж цілої боєвої кампанії УГА на Придніпрянщині.

Картина організаційної структури УГА була б неповна, як би не згадати теж бодай коротко про організацію запілля.

Схема організації запілля була подана розпорядком ДСВС від 15 листопада 1918 р. про військово-територіальний поділ ЗУНР. За тією схемою Східня Галичина й українські частини Буковини — в поділі були чомусь пропущені Карпатська Україна і велика частина Лемківщини — поділялися на три Військові Області: Львівську, Станиславівську та Тернопільську, кожна з них поділялася на Військові Округи, в які входили окремі політичні повіти по 4-5 в кожному. Львівська Область складалася з округів: Львів, Перемишль, Рава Руська і Самбір; Станиславівська з округів: Станиславів, Стрий, Коломия і Чернівці, а Тернопільська з округів: Тернопіль, Золочів, Березани і Чортків. Такий поділ задержався аж до червня 1919 р., коли то в часі скупчення УГА після першого відвороту на території між Дністром і Збручем знесено і військові області і військові округи.

І над практичністю тієї організаційної системи запілля в нас вже дискутувалося. На нашу думку, ця схема не цілком себе виправдала і впродовж цілого її існування влада часто мусіла вводити різні зміни до неї, зокрема, коли йшло про розмежування компетенції поодиноких запільних установ та команд. Крім цього схема вимагала перебування в запіллі великого числа старшин тоді, коли на фронті постійно відчувався великий їх брак.

Досі спірним питанням лишився чисельний стан УГА. Не маючи жадних точних даних, можна оцінювати його, так мовити б, лише здогадно. Найбільше правдоподібні є такі числа: до переходу УГА за Збруч її стан доходив до 100 тисяч, а може й децю перевищав це число, а по переході за Збруч цілий харчовий стан армії виносив біля 80 тисяч. Треба приймати, що боєвий стан УГА не був ніколи вищий, як 60 тисяч.

Великими недоліками УГА були брак належного вишколу та достатнього і то постійного матеріяльного постачання, а наді все брак власних вищих старшин, зокрема штабових. Та не дивлячися на ці недоліки, як теж і на те, серед яких обставин була вона формована і організована, УГА сповнила завдання національної армії в час найтяжчих хвилин її Батьківщини. Її програ цілком не зменшас її заслуг, що так різко виявились в її політичній зрілості, моральній і бойовій силі, а навіть в її героїзмі.

Д-р Іван Козак
б. сотник УГА і Армії УНР

ЛИСТОПАДОВИЙ ЧИН, ЯК ВИЯВ СОБОРНОСТІ

Д-р Іван Козак,
б. сотник УГА й Армії УНР, 1-ий заст. президента ОБВУА, голова Ньюйоркського Відділу

Листопадовий Зрив, хоч відносився до Східньої Галичини, не був актом обласним. І за своїм політичним значенням і за думками й почуваннями його творців, це була подія всеукраїнського значення. Ті сили, які, використовуючи можливості другої половини 19-го сторіччя і час до та під час першої світової війни у 20 сторіччі, формували світогляд західньої вітки українського народу і підготовляли ґрунт для цієї історичної події, були безсумнівно свідомі єдності з своїми однокровними братами з-над Дніпра та гаряче бажали об'єднання з ними в одній українській державі. І хоч відновлена на землях Данила й Ярослава Осьмомисла Західньо-Українська Народна Республіка не приєдналася була відразу до тодішньої Української Держави над Дніпром, то все ж Листопадовий Зрив, як і пов'язані з ним дії і подвиги, проходили чітко саме під аспектом соборності та злуки всіх українських земель в одну національнодержавну цілість.

Оте національне соборництво, що жевріло в серцях галицьких українців, головню молоді, може спершу як романтичний ідеал, знайшло вимовний вислів вже при творенні легіону Українських Січових Стрільців. Молодь, яка масово з надзвичайним ентузіазмом горнулася в ряди цієї першої української військової формації новітніх часів, пішла туди не з бажання проливати кров за Австрію, але задля створення своєї рідної збройної сили, як засобу чинної боротьби за українську державність. Серця Усусусів були засдно направлені на Київ, якого вони не знали, але про який мріяли. За свою мету вони вважали визволення Наддніпрянської України від московської займанщини. Свідомий соборно-державницький світогляд викристалізувався у багатьох щойно згодом, під впливом революції в Україні, над Дніпром. Але чіткі основи під нього були вже в довоєнних „Січах" та „Соколах", предвісниках Усусусів. А коли їм веліли скласти вояцьку присягу вірності Австрії, вони спершу відмовились, а погодилися згодом під натиском політичного проводу, що боявся розв'язання легіону. Оту національну соборність виявили Усу-

суси наявно в часі кількамісячного перебування в Наддніпрянській Україні, будучи ще тоді складовою частиною австрійських з'єднань. Всупереч наказам австрійського командування вони діяли там як щирі оборонці і покровителі, а разом і просвітителі українських селян, чим з'єднали собі їх правдиву вдячність та сердечні симпатії.

Всеукраїнську соборницьку ідеологію засвідчили також уродженці Галичини й Буковини, що служили спершу в Загоні, потім Корпусі Січових Стрільців у Києві. Вони то в листопаді 1918 р. добровільно відмовилися використати дану їм нагоду відправитись на відсіч Галичині, бо вважали, що завдання, яке вони мали виконати в Києві, було куди важливіше для Соборної України, ніж участь в боях за Львів. Не вагаючись, вони свідомо пожертвували інтересами своєї вужчої батьківщини для добра загально-української справи.

СИМОН ПЕТЛЮРА,

Головний Отаман Військ і Голова Директорії У.Н.Р.

Д-р Євген Петрушевич,
президент З.У.Н.Р.

Такими ж гарячими визнавцями і захопленими носіями соборницької ідеології були старшини і стрільці Української Галицької Армії. При всьому своєму прив'язанні до Львова, їхні думки і мрії були спрямовані на серце Соборної України, — Київ. А коли після трагічного заломання, внаслідок нестачі стрільва, Чортківської офензиви УГА опинилася у так званому трикутнику смерти та рубом стало питання: „Що далі?“, командування УГА, під впливом соборницьких настроїв командного складу та стрільцтва, рішило з декількох намічених концепцій вибрати одиноким правильну, тобто перехід за Збруч, щоб рам'я-об-рам'я з Дієвою Армією УНР спільно боротись проти большевиків, які тоді поважно загрожували Україні. Покидаючи свою вужчу батьківщину на поталу ворогові, вони „зажурились, як Збруч річку проходили“. Але зараз-же постало ідеологічно-політичне гасло „Через Київ до Львова“, яке і настрої віддзеркалювало і було моральним джерелом дальшого завзяття. Не зважаючи на надзвичайно важкі умови, десятковані тифом, позбавлені всяких ресурсів, дослівно голі-босі, обидві українські Армії, об'єднані під єдиним проводом Штабу Головного Отамана, з повною самопосвятою та небувалим героїзмом продовжували боротьбу. Воюючи у вірному побратимстві зброї за спільну ідею, вони припечатали спільно пролітою кров'ю

єдність нації. Оце фактичне об'єднання обидвох Армій, хоч формально тільки частинне, було на ділі найкращим переведенням в життя акту соборности з 22-го січня 1919 року. У тому періоді визвольної боротьби об'єднане Українське Військо успішно досягнути найкращі успіхи, що їх завершенням було здобуття Києва наприкінці серпня 1919 р. Правда, Зятківська умова УГА з Денікіном формально вважається аргументом на ніби галицький сепаратизм. Насправді, є історичним фактом, що вона ні трохи не змінила соборницьких настроїв знеможеного і десяткованого тифом війська. У практиці це проявилось у найбільшій прихильності, з якою частини УГА перепускали через район свого розташування частини Армії УНР, що йшли в Зимовий похід та в численних доказах співпраці під час тривання того походу. Кінна Бригада сотн. Е. Шепаровича одверто приєдналась до Зимового походу. Всі оцілили з чотирикутника смерті і трагедії ЧУГА галичани поступили або до 5-ої Херсонської дивізії полк. Долуда, або 6-ої дивізії ген. Марка Безручка і з цією останньою дивізією перебули й бій під Замостем.

Українська Галицька Армія була всеукраїнською також своїм особовим складом. Вже в перших початках війни з поляками включився в неї Загін полк. Долуда, зложений з наддніпрянських українців, який приймав чинну участь в боях за Львів. Пізніше прибули до Галичини з-над Дніпра ще 2 полки артилерії СС-ів, які в складі УГА воювали проти Польщі. В рядах УГА служили безпосередньо старшини й козаки, що походили з-над Дніпра, а в частинах Дієвої Армії було чимало галичан. Визначними вождями УГА були генерали: Михайло Омелянович-Павленко (пізніший Командарм Дієвої Армії) та його наступник ген. Олександр Греків, який керував славнозвісною Чортківською офензивою. Начальником Штабу УГА за часів ген. Омеляновича-Павленка був наддільнянець, генштабу полк. Євген Мишковський, який перевів реорганізацію цієї Армії.

Внаслідок наведених вище ідей та змагань, які всеціло полонили були серця і душі галицьких українців, зокрема вояків, заіснували також політичні акти, що були безпосередньою підготовкою злуки обидвох українських держав, проголошеної 22-го січня 1919 р.

І так, уже в перших днях жовтня 1918 р. під час дискусії в б. австрійському парламенті щодо перебудови австрійсько-угорської монархії на федерацію національних держав, галицькі українці устами своїх умандатованих представників висловили недвозначно вимогу, щоб усі українські землі увійшли в склад Української Держави. Опісля 9-го листопада того ж року, безпосередньо перед запряжен-

Д-р Володимир Білозор
сотн.-лікар УСС

КАТАСТРОФА ТИФУ В УГА

При творенні будь-якої регулярної армії і далі в часі її бойових дій санітарна служба повинна займати дуже видатне місце.

Несправна та ще й недостатньо вивінована санітарна служба може причинитись до збільшення втрат у „бойовому стані” поодиноких частин до того ступня, що обрахунки навіть геніяльних штабів зводяться до мінімуму. Крім цього, добре організована санітарна служба причиняється в значній мірі до піддержання моралі вояка через скріплення почуття індивідуальної безпеки. Мариво смерті в уяві раненого чи важко хворого подекуди тратить на значенні, коли він певний, що на полі бою і в запіллі знайде належну санітарну опіку.

УГА в короткому часі після її створення, організаційно прибрала характер регулярної. Але, на жаль, вже від самого початку її творення, спеціально в організуванні санітарної служби постали великі труднощі, внаслідок яких вийшли тривкі недоліки.

Водночас, довго не було відповідно кваліфікованої людини на становищі санітарного шефа многотисячної армії. До більших недоліків зачислити треба дуже скупі кадри лікарів-українців, майже повний брак кваліфікова-

них медичних сестер і санітарів та несправне використання обильного санітарного матеріалу і ліків, які знаходились в розпорядженні колишньої австрійської армії на терені Галичини.

При цьому з притиском зазначити треба, що в часі, коли одні частини УГА вже знаходились в затяжних боях від самих перших днів по Листопадовому Зриві, а другі почали організуватись в запіллі, важливого в своїх наслідках значення прибрало положення в самому запіллі. Воно також вимагало відповідної організації санітарної служби та велетенського зусилля опанувати несподівану стихію епідемії. Через простори Галичини по розпаді Австрії в листопаді і грудні 1918 р. пересувалися непроглядні маси поворотців з полону, колишніх вояків російської армії; ці нещасні загинули масами по дорозі внаслідок „еспанки” і висипного тифу та хворі і знеможені задержувались по стаціях, школах і касарнях у наших містах, зокрема в Станиславові. Вони то дали почин до масової епідемії висипного тифу, який поширився серед цивільного населення, головню на шляху, який для поворотців вів найкоротше в їх рідні сторони.

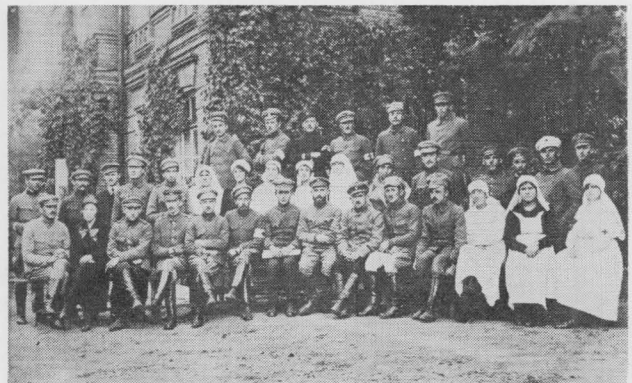
Зрозуміло, що в таких обставинах, в ході доповнювання вояками з запілля, висипний тиф почав швидко поширюватися в рядах УГА, зокрема у формаціях, які знаходилися в затяжних боях з поляками, а також в запіллі, у вишкільних частинах, розкинутих на терені Галичини. Менше численні випадки почали появлятися у війську вже в листопаді, а в біль-

ням Тимчасового Державного Секретаріату ЗУНР, її парламент, Українська Національна Рада, схвалив закон, яким доручено Державному Секретаріатові вжити відповідних заходів для з'єднання всіх українських земель в одну державу. У висліді тих власне заходів дійшло до схвалення чергового закону з 3-го січня 1919 р. про злуку Західньо-Української Народної Республіки з Українською Народною Республікою в єдину Українську Народну Республіку. Цей закон попередив безпосередньо акт з 22-го січня того ж року.

Все це загальновідомі речі. Тим не менше саме з приводу 40-их роковин Листопадових Днів слід їх пригадати та й пізніше паки і паки пригадувати не тільки як переломові події на історичному шляху нації, але передусім як світляні дороговкази грядучим поколінням, що визбудуться всяких залишків будь-якого анахронічного загумінкового псевдопатріотизму.

І саме їм треба усвідомити собі, що до здійснення нашої найвищої мети, до відбудови української державности, зможемо дійти тільки спільними зусиллями всіх українських людей доброї волі, об'єднаних справжнім всенаціональним єдиномислієм та щирим соборництвом духа і серця.

ПОЛЬОВА ЛІЧНИЦЯ Ч. 1. УГА, з ПОСТОЄМ
У ВІННИЦІ В 1919 Р.

Зліва — 1-ий ряд: лябор. чет. Лукасевич, студ. мед. Гіжовська, пол. студ. мед. Марціняк, пол. пор. д-р. Радзішевські, полонені з польської армії, пор. лікар д-р М. Терлецький, сотн. лікар д-р Білозор, пол. дух. о. І. Лебедович, студ. мед. Мотлюк, студ. мед. Розенберг, чет. Гончар, апт. Каганс

шій кількості в грудні 1918 році. Боротьба з висипним тифом натрапляла на великі труднощі з причини недостатнього забезпечення вояків УГА біллям і дезинфекційними пересувними апаратами. У місяці січні 1919 року хворобовість з причини висипного тифу зростала до такого ступня, що стала для армії загрозливим явищем.

Цей стан спонукав лікарів, виконуючих службу при фронтових формаціях, позбавлених достаточних засобів для переведення боротьби з загрозою поширення катастрофальної в наслідках епідемії, представити ситуацію самому Головнокомандуючому Армії. Сталось це за згодою команданта Групи Північ ген. Курмановича. 18 січня 1919 р. ген. Омелянович-Павленко в постою Начальної Команди УГА в Ходорові вислухав звіту про стан епідемії висипного тифу в рядах армії, про недостачу засобів в її поборюванні і про konieczність творення пересувних бригадйних лазаретів. Фронт на північ від Львова був тоді зрушений, а військові частини були дотепер обслуговувані місцевими лікарями на терені військових округ. На жаль, після складеного звіту санітарне положення армії не змінилось. Були в тому часі можливості придбати великі прапаси білля і соток дезинфекційних апаратів, які знаходились на сусідньому терені Мадярщини, з якою ЗОУНР мала вільну границю і торговельні зв'язки. Проте вага санітарної справи не знайшла в тому часі належної оцінки.

В квітні 1919 р. перед відворотом Української Галицької Армії санітарний стан в Галичині став катастрофальний. Кількість випадків висипного тифу збільшилась до того ступня, що лікарні були переповнені хворими. Очевидно, не надто упорядкований відворот, коли вояк був наражений на збільшені труди і контакт з хворими, мусів значно причитися до поширення епідемії, при рівночасній великій

втрата в санітарному матеріалі, залишеного на місцях з причини недостатнього транспорту.

Відтак, після перемоги під Чортковом та початково успішної офензиви ген. Грекова, прийшов в липні 1919 р. наглий відворот за Збруч при ще гіршому стані епідемії висипного тифу. Важко хворих залишено в Галичині на місцях в постійних лікарнях та створених провізорично, але з причини утрудненої і не надто строгої контролі — велику кількість з них перевезено на звичайних возах поза Збруч; деякі хворі під час походу переживали свій тиф на тих же возах, а деяких поприміщувано по лікарнях, школах і навіть приватних домах на Правобережжі.

В міру поступу нашої офензиви на Київ поширювався також терен, на якому шалів висипний тиф, спричиняючи втрати не лише в стані УГА, і в кооперуючих частинах Дісвої Армії УНР, але також в рівній мірі став загрозливий для цивільного населення. Після відвороту з Києва частини УГА опинились у звуженому терені Поділля, який від вересня 1919 р. став для них, а також для деяких частин Армії УНР, „чотирокутником смерті”.

Босздатність УГА впала до мінімуму. Всякі стратегічні пляни, складані штабами, ставали мало реальні, бо не можна було означити боевого стану, який змінювався буквально з дня на день не тільки через епідемію висипного тифу і „еспанки”, але також третього рода епідемію, а саме зворотного тифу; цей останній тип епідемії у великій мірі спричинював ще більші втрати при недостачі припасів сальварзану. Терен „чотирокутника смерті” знаходився в комплетній ізоляції, відірваний від решти Європи, без міжнародної допомоги Червоного Хреста, забутий демократичною Європою, яка „впивалась” перемогою та водночас допомагала Польщі і оборонцям неподільної російської імперії. Одиною ластівкою від Червоного Хреста була мала, добре вивінована лікарня ЧХ, яка під командою д-ра Новака виїхала з Відня і розташувалася в другій половині грудня 1919 р. у Вінниці.

В місяцях жовтня і листопада 1919 р. епідемія тифу і зворотного тифу доходила до шпилью. Всі лікарні на терені „чотирокутника смерті” були понад міру переповнені хворими і свіжими, обезсиленими реканвалесцентами при великім недостатку останків білля і найконечніших ліків, зосереджені головню в таких місцевостях як Вінниця, Жмеринка, Бар, Проскурів, Кам'янець Подільський. З причини браку місця в лікарнях всі школи, а також деякі касарні, перемінились в „склади хворих” звичайно навіть без кваліфікованої лікарської опіки; певна кількість хворих знаходила приміщення в приватних хатах і стодолах, в холо-

Полк. Гриць Коссаk,
к-т 3-го Гал. Корпусу
в 1919 р.

Ген.-шт. ген.-четар
Віктор Курманович,
Нач. шт УГА в 1919 р.

ді, при великих морозах, які настали в листопаді і грудні 1919 року.

При такому стані УГАрмії відбулась 28-го жовтня 1919 р. в готелі „Савой” у Вінниці остання нарада представників УГА з Головним Отаманом С. Петлюрою в приватності ген. Сальського, з участю від УГА ген. М. Тарнавського в товаристві представника Уряду ЗУНР — Голубовича. На тій нараді, крім інших військових справ, представлено в яскравій формі санітарний стан знеможеної УГА. При повній ізоляції, при повному недостатку засобів, ця нарада не могла принести ніякої зміни в положенні тих, які стали жертвою епідемії.

В розгарі епідемії смертність серед хворих, які знаходились в невідрадних обставинах в лікарнях та у ще жалюгіднішому положенні в інших приміщеннях, дійшла до 30%. Стан погіршався ще з причини збільшеної смертності і хворобовості серед самих лікарів, сестер та допоміжного санітарного персоналу, який совісно і з найбільшою посвятою виконував свою службу. Прикладом цього може бути час, коли в одній з військових лікарень з станом 1,200 хворих і реконвалесцентів у місяці грудні 1919 року для обслуги знаходились тільки 2 здорові лікарі і 10 здорових сестер.

Часи, коли терен „чотирикутника смерті” зайняли війська ген. Денікіна, в місяці грудні, належить зарахувати до найкритичніших, без найменшої полегші. Не виключене, що „жах смерті” причинився також до того, що війська ген. Денікіна приспінено відтягнулись з того терену на Одесу. В тому часі появилася наказ Команди УГА, щоб усіх реконвалесцентів, здібних до транспорту, відіслати залізничним транспортом в напрямі на Одесу. Цей наказ на щастя тільки частинно був виконаний. Відісланих реконвалесцентів постигла „біла смерть” — вони масово позамерзали у залізничних вагонах через недостачу палива. Це один з сумних епізодів, який причинився до збільшення числа втрат поза згаданою цифрою смертності 30%. Так само своєрідний наказ Команди, виданий в останніх днях грудня 1919 р., про евакуацію самих тільки лікарів і санітарного персоналу з лікарень з напрямом на Одесу, був тільки частинно виконаний лікарями, які послушні військовій дисципліні покинули повірених їм хворих.

Залишені без догляду хворі, поки ще покинений військами ген. Денікіна і УГА терен зайнятий був большевиками в січні 1920 р., попали в безвиглядне положення. Позбавлені лікарської опіки вони були наражені — живі і мертві — на пограбування шумовинням з-посеред цивільного населення даної місцевості. Таке скоїлось, наприклад, з пацієнтами, залишеними на поталу долі в лікарні, приміщеній в т. зв. Кримських касарнях у Вінниці.

Євген Фомін

ЗОЛОТІ ВОРОТА

Німа, похилена стіна
Стоїть на пагорбі крутому,
Немов застигла давнина
Навічно в образі сумному.
Над нею сон і пил століть...
А поруч піснею живою
Фонтан, не знаючи спокою,
Про весни й радощі шумить.
1938 р.

У лікарнях відсталих від центру міста, до приходу червоної армії після 15 січня 1919 р., в часі т. зв. безвластя, хворі були також наражені на напади й грабунки доконувані т. зв. „червоними партизанами”, що ними були темні типи, ласі на харчові припаси і майно лікарні. Діялось це, зрештою, також тоді, коли весь персонал з лікарем залишався на місці.

З приходом червоної армії в лікарнях, де залишився весь наш персонал для обслуги хворих, позначувано „політруків”, які заводили свій порядок, але не мали змоги поліпшити існуючого стану, головнo щодо харчів. Настав час голодування при недостачі найважливіших продуктів, а так само далі продовжувалась недостача ліків. Але в короткому вже часі, в лютому і березні 1920 р. — останки членів УГА, як реконвалесценти залишали лікарні, щоб відтак у безвиглядній ситуації голоситись до станиць т. зв. ЧУГА.

З виходом останніх реконвалесцентів, вояків УГА, залишилось місце в лікарнях для — червоноармійців, які в короткому часі виповнили їх по береги, бо такий вже настав природний хід подій, пов'язаний зі стихійним нещастям „чотирикутника смерті”.

Ювілейний рік, пов'язаний з 40-роковинами Листопадавого Зриву і створення УГА, спонукує нас не тільки звеличувати заслуги їх творців і героїв в боєвому змагу, але й глибше придуматися над недоліками, які спричинили нашу невдачу. Не подолано епідемії, спричиненої виїмковим загальним положенням і частинно нашими організаційними хибами. Трагічні наслідки цього викликають великий жаль, бо Українська Галицька Армія, серед кращих обставин, при своєму боєвому кількісному стані, при високій моралі і завзятті, могла відіграти може навіть вирішну роль в ході наших визвольних змагань. Берперечно, „чотирикутник смерті” став пробним каменем для провірення вояцької моралі. Вояки УГА навіть в обличчі страшних злиднів і терпінь, переживаючи тодішній страхітливий час виказали, що не затратили сили духа, який був відпорний на іншу заразу: большевицьких політруків і їх закликати до вбивства старшин та до зради народу.

Ген.-хор. К. Смовський

БОЇ ЗА БУРШТИН

(Із споминів командира полку)

Ген.-хор.
К. Смовський

По повероті Української Армії з Зимового Походу в травні 1920р. була сформована Окрема Кінна Дивізія з 4-ох кінних полків і гарматного дивізіону під команду ген.-хор. Івана Омеляновича-Павленка. 28-го серпня відбувся один з найславніших боїв ОКД, в якому 1-ий Кінний Лубенський ім. Максима Залізняка Полк відіграв не останню роль.

Командир Окремої Кінної Дивізії одержав наказ від штабу ударити по резервах червоних військ, що займали позиції на північ понад Дністром: м. Зелене Устя, Поплавник, Богушів, Дем'янів, Бурштин.

Коло 5-ої години ранком вирушив полк з містечка Зелене Устя, як авангард ОКД. Не вспів він своєю чоловою — 2-ою сотнею — наблизитися до Маріямполя, як ворожі стежі почали відходити на Маріямпіль, де стояв невеликий відділ піхоти 364-го советського полку. Одночасно вислано, як бічний авангард, вздовж річки Горожанки, 3-тю сотню.

Частина чолової сотні спішилась і ув'язалась в бій. Частина в кінному строю, через несприятливу місцевість, не могла продертися на ворожі крила, бо шлях, що провадив від Зеленого Устя до Маріямполя, був дуже нерівний, і перешкоджував в русі. Все ж 3-тя сотня збила ворога вогнем кулеметів з села Межигірці. Ворога тиснено вперто і під Маріямполем заатаковано.

Ворог почав відходити розстрільними лавами вздовж шляху Маріямпіль-Водники. Спішені 1 і 2 сотні з ручними кулеметами посувалися крок у крок за червоноармійцями 364 і 366 советських полків 60-ої советської дивізії, не даючи їм ані на хвилину спинитися. Перед селом Водниками показалися 367 советський стрілецький полк і сотня школи червоних курсантів, що надійшли з с. Ланів. Ці відділи мали замір перейти в контратаку, хоч бачили решту дивізії, яка йшла на віддалі один-півтора кілометра за полком. Ворожа артилерія не так дошкуляла фізично, як впливала морально безупинною стріляниною, бо старалась підтримати свою піхоту, яка не зважаючи на до-

помогу гармат, не могла встояти перед натиском наших лав.

За Тустанем лави легше віддихнули, бо побачили місцевість, придатну до акції в кінному строю, хоч би та можливість наразі була не дуже велика, бо кулемети червоних так густо обсівали просторинь, що коні приходилось тримати на значній відстані і в укриту місці.

2-га сотня полку, що наступав на містечко Большевец біля с. Хоросткова відтяла шлях відступу двом большевицьким гарматам, що обстрілювали полк. Сотня гальпом кинулася на позиції і втікала вздовж Гнилої Липи на північ.

Коли авангард полку вибив червоноармійців з Большевця, ворожа піхота зайняла пасмо висот між річками Нараївкою і Бібелкою, займаючи там окопи, що залишилися з часів світової війни. Довкола окопів було дуже небезпечне місце для кінноти. Послано донесення до штабу дивізії, що авангард далі не може посуватися і просить допомоги для дальшого наступу в напрямку на Бурштин.

Авангард полку в спішеному строю вів бій з 368 советським стрілецьким полком, який надійшов з Бурштина. Сюди прибула в той час з бічного авангарду 3-тя сотня. Козаки і старшини стомлені довгим бойовим маршем від Маріямполя до Большевця і 5-ма атаками, розмістились по обидвох боках шляху Галич-Бурштин. Не занедбано, одначе, виставити охорону. В тім часі ворожий відділ, що втік з бою під Большевцем, не чувши більше стрілянини, рішив пройти скрито збіжжям та кукурудою, щоб перейти річку Гнилу Липу, але наскочив на нашу охорону, зробився сполох, і в одній секунді всі сиділи на конях.

Командир полку наказав 3-ій сотні атакувати червоних курсантів, які наступали на праве крило полку у відстані 300-400 метрів. Поведена на ліве вороже крило атака, за браком кулеметів (що посувались в боях) не мала успіху. Увесь вогонь червоні курсанти зосередили на сотню. До того вони стріляли розривними кулями, але сотня, використавши нерівності терену укрилась за горбком і уникла втрат від кулеметного вогню. Спішившись, зайняла позицію за залізницею і стала обстрілювати червоних курсантів, що дійшовши до фільварку Корнелівка почали обстрілювати ліве крило 1-ої і 2-ої сотень. Ці сотні під Бовшем вели бій з ворожою піхотою, яка обсадила пасмо узгір. В цьому місці зібралися рештки школи червоних курсантів. Червоні дошкуль-

ним вогнем кулеметів примусили відступити наші частини на село Кукільники і таким чином звільнити північно-східню околицю Болшівця.

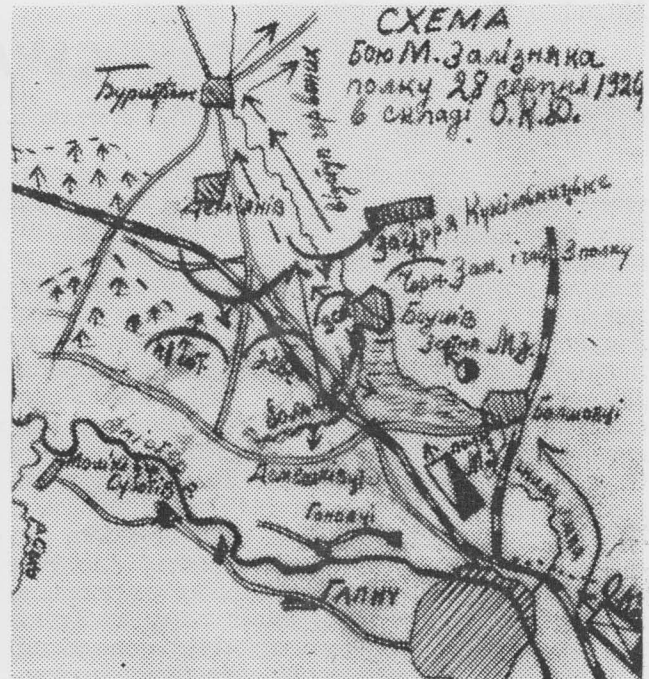
Червоні курсанти помандрували ще далі на північ і там прилучилися до піхоти, що вела бій з полком годину передтим. Ці всі відділи готовились до протинаступу в районі сіл: Кукільницьке Загір'я, Яблонів і Кукільники, маючи в резерві 369 советський стрілецький полк, що стояв в селі Скоморохах і Желіборах. Цей відділ пізніше поранив полк Дяченка, командира Чорних Запоріжців.

Полк ім. М. Залізняка, стеживши пильно за ворожим рухом, стягнувся з позиції під Бовшевом на північну околицю Болшівця в двох кілометрах від нього. Роз'їзди вели нагляд за лівим крилом від станції Бурштина в секторі с. Кунашів, Желібори-Залуже, Кукільники. Штаб дивізії, два кінні полки і батарея Чорних Запоріжців були в Болшівці. Після сутічок окремих сотень полку з червоноармійцями і школою червоних курсантів минуло більше, ніж година.

Ще всі сотні не зібралися, як прискакав гоноць від штабу дивізії ОКД з наказом до командира М. З. полку полк. К. Смовського з наказом негайно продовжувати наступ по шосі на Бурштин, а полкові Чорних Запоріжців наступати на село Загір'я Кукільницьке, Бурштин з правої сторони полку ім. М. Залізняка. Артилерія дивізії має обстріляти советську піхоту перед селом Загір'я Кукільницьке, а коли почнеться наступ, артилерія переносить вогонь по резерві советської піхоти.

1-ий курінь полку Чорних Запоріжців під командою полк. Петра Дяченка розгорнувся в лаву і повів наступ на піхоту, яка окопалась під селом Загір'я Кукільницьке і вперто боронилась при підтримці 4-ох гармат і значного числа кулеметів. В цей час надійшла решта дивізії.

Пролунало могутнє „Слава!“ і далеко понеслося понад Дністром. То було гасло, що полки ім. М. Залізняка та Чорних Запоріжців пішли в атаку. В тім часі большевицькі гармати, що стояли на північ від села Загір'я відкрили вбивчий вогонь по лавах наступаючих полків і кілька ворожих шрапнелевих осколків влучили полк. Дяченка. Ця втрата дуже врадила ряди куреня і щоб він не здеморалізувався, командир дивізії зараз же заступив його другим куренем під командою поручника Броже, а також додав на допомогу частину 3-го кінного Чигиринського полку. Ці частини і далі вели атаку на правім крилі полку ім. М. Залізняка. Ворога приперто до річки Нараївки. Наші гармати, б'ючи прямою наводкою, змітали москалів, які топились в болотистій річ-

ці Нараївці, стараючись перейти річку в брід або здавалися до полону.

Чорні в пориві пімсти за свого командира так розлютились на москалів, що погналися за ними, перейшли Нараївку і почали тиснути советські полки на Кінашів зі сходу, а 3-ій Кінний Чигиринський полк з півдня від села Бовшева напирал на них. Почало вже темніти, а кінця бою не було видно. Біля Кінашева полкам прийшлося взятися за білу зброю супроти запеклих червоних курсантів, від яких залишились тільки рештки, але вони надавали завзяту своїй піхоті. Внаслідок цього бою на полі валялося багато трупів, а решта втікала на Бурштин, за опанування якого тривав короткий, але гарячий бій.

Бій закінчила окрема кінна дивізія, десь майже опівночі. В Бурштині залишено розвідчу сотню, а дивізія відійшла до села Бовшів, де стала на відпочинок, виставляючи довкола свого району тільки стежі. Ворога близько не було, і решта ночі минула спокійно.

Дивізія пройшла за цей день до 50-ти кілометрів, а полк ім. М. Залізняка перевів з упертим ворогом бої на просторі від Маріямполя до Болшівця, мав 5 кінних атак, а в пішому строю виказав знання і вміння боротися проти багнетної атаки ворога.

Все свідчило про самовишколення на полі бою козаків, які, хоч не переводили рекрутської науки, бо не було часу, але відразу здобували ту науку практично, при боці старих козаків, які були загартовані в кривавих боях 1-ої світової війни.

Михайло Хроновят

ЧОРТКІВСЬКА ОФЕНЗИВА

(Уривок із спогадів п. н. „Один курінь УГА”)

В боях відступала УГА на схід та з розбитим серцем покидала рідні колосисті ниви. Вже невеликий скравок нашої вужчої батьківщини нам залишився. Ми очистили Бучач та дійшли до Чорткова. Я з своїм куренем опинився на схід від Язлівця і ми стали на ніч в одному селі над річкою Тупа. Тут повідомлено мене, що мій курінь дістане підкріплення. До мене мав тут зголоситися чет. Баран з своєю Перемиською сотнею. Цього самого дня дістав я наказ до наступу через Язлівець, ріку Стрипу на село Сороки, що лежить на захід від Бучача. Дня 8 червня 1919 року почалася Чортківська офензива. Хоч мені донесли, що якась сотня замаршувала до села, але сам сотенний (чет. Баран) не вважав за вказане зголоситися. Він був по цивільному амбітний і, мабуть, не дуже з того приділу вдоволений. Він либонь був теж у своїй сотні віком наймо-

лодший і недосвідчений і його стрільці, здебільша гусаківські „завадіяки”, небагато собі з молоденького четаря робили. Мені не було коли ждати, аж сотенний приписово зголоситься, бо вже була пора до вимаршу. Коли курінь уставився і я відібрав звіт від адьютанта, побачив я, що позаду куреня стоїть теж і гусаківська сотня, але й далі ніхто не зголошує її. Так то „пристав” до нас чет. Баран з своїми гусаківцями. Я скоро простив йому вже після першого бою, в якому так гусаківці, як і сам чет. Баран просто чудес доказували.

Тимчасом на північ від нас бригада підполк. А. Бізанца бравурним наступом зайняла Чортків і просувалась на захід. Язловець зайняв я куренем без великого шуму. За диспозицією, мав я тут переправитись на другий беріг Стрипи, а перейшовши її мав я взяти напрям на північ, просуватись в сторону Бучача і зайняти село Сороки. Батерія пор. Івана Лазора (мій колега з гімназії), яка знаходилась в якійсь місцевості на північ від Язлівця, мала теж рушити в означеній годині і підперти мій наступ на Сороки. Та в диспозиції не взято під увагу одної дуже важливої справи. Міст в Язлівці був зірваний і переправа куреня з обозом на другий бік забрала чимало часу. Таким чином ми втратили цілу годину і вже не могли наспіти під Сороки на означений в диспозиції, час. Там, де батерія переходила ріку, міст зберігся і вона без затримки посувалася згідно з диспозицією. Яке ж було мое здивування, коли я, будучи вже кілька кілометрів від Сорік, почув нагло перед собою сильну гарматну і скорострільну стрілянину в Сороках. Коли бігом добилися ми до Сорік, то побачили несамоовиту на війні ситуацію: українська артилерія билася з польською кавалерією. Тільки завдяки тому, що батерія мала два скорострільні, могла вона картачами і скорострільним вогнем вдержатися до часу, поки ми не наспіли. Поява нашої розстрільної вирішила цей несамоовитий бій і ми зайняли село без втрат, взявши в полон польського поручника, бо з ним трапилося таке, як то в польській пісонці співають: „Як то на воєнце ладне, кеди улан з коня спадне”. Від нього довідалися ми, що поляки ніяк не вмють пояснити собі нашої офензиви. Чейже всюди вони проголосили, що УГА розбита і зліквідована. Якийсь час думали вони, що це большевики на них вдарили. Ніщо дивного! Я сам своїх хлопців тепер не пізнавав. Протягом 24-ох годин стали вони зовсім іншими людьми. З хвили-

Успіхи свої в боях Окрема Кінна Дивізія завдячує хороброму своєму командирові ген. хор. Іванові Омеляновичу Павленкові, також складові старшин, які були національно свідомі і загартовані в 1-ій світовій війні.

У висліді тих боїв полк ім. Максима Залізняка мав такі трофеї: 2 гармати (без коней), 5 ручних кулеметів, 2 важких, оперативну канцелярію 369 стрілецького полку, кілька возів з кіннями, санітарний віз з двома сестрами і санітарним фельшером, 200 крісів та набоїв до них, було взято в полон більше сотні червоноармійців, серед яких був ротний командир 266 советського стрілецького полку.

Втрати полку були слідуєчі: ранений пор. Извоцик, козак Стецюк і козак Вернигора, забиті 3 коні і 5 поранених.

По зайнятті Бурштина ОКДивізією здобуто польовий шпиталь 60-ої советської дивізії; це було велике шатро з польовими ліжками, а все уладження і ліки були англійські, як видно, совести здобули його у Денікіна.

Подаю витяг із телеграми Головного Отамана Війська УНР з 10. 9. 1920 року:

„Я горджуся тим, що можу разом із цим висловити від імени Батьківщини подяку Кінному Полкові Максима Залізняка, 3-у Кінному Полкові та Полкові Чорних Запоріжців за нове славетне діло... Підкреслюю, що не вмер дух лицарів в рядах борців за визволення Батьківщини. — Головний Отаман Військ УНР, — Симон Петлюра”.

Міннеаполіс, 15. 11. 1957.

ною, як ми почали знову наступати, стрільців огорнув нечуваний ентузіазм. Не раз і ті найслабші здобувались на великі пориви, наражаючи до крайнього своє життя. Якже ж радо вітали нас наші назад здобуті села. Голосилось багато нових і з них мала бути створена окрема (14) бригада, під командою сот. Молящого. Та, на жаль, для них не стало зброї. Бракувало теж і набоїв для частин на фронті. Але, як йдеться вперед, то й не треба багато стріляти, а до того можна було тут і там щось у ворога відбити. По п'ять набоїв на стрільця. З тим не сміли ми стриматися і дати ворогові віддихнути. Його треба було безупинно гнати. На тому теж і полягала Чортківська офензива без амуніції.

Після зайняття Сорік дістав я наказ обсадити містечко Барич, що лежить на захід від Бучача. Ще того самого дня ми просунулись туди і зайняли позиції та нав'язали контакт з ворогом. Там мав я двох ранених. Та не довелося нам довго відпочивати. Опівночі прийшов наказ сейчас вимаршувати з куренем на північ і бути раненько на шляху, що веде з Бучача до Монастириськ. Там на роздоріжжі дістану дальші диспозиції. Зближалася год. 6 ранку і ми зближались до згаданого роздоріжжя. Над'їхав вістун з бригади і подав мені листа. Я зупинив курінь, прикликав до себе сотенних і відчитав їм диспозицію. Мойому куреневі доручено робити удаваний наступ на Монастириська праворуч від шляху. Ліворуч від шляху мав удавати такий самий наступ Гуцульський курінь. Поляки окопалися на горбі перед Монастириськами. Рівночасно група Гофмана ліворуч дістала доручення зробити правдивий наступ на південь від Монастириськ і таким чином відтяти ворогові можливість відвороту на Нижнів. Початок дії — година 6-та ранку, отже ні хвилину до втрачення! Нашвидку видав я сотенним короткі доручення і наказав забезпечити марш в сторону Монастириськ. Як тільки ми рушили з села, почули ми сильну канонаду і побачили у віддалі одного кілометра перед нами на горбі, побіч шляху, вибухи польських гранат і шрапнелів. „До чорта лисого, на кого вони там стріляють?..” — вирвалось мені. Коли глянув у бінокль, аж ахнув. Наша батарея знову вперед і веде двобій з ворожою артилерією! Цим разом голубчики таки поспішилися. Я ж вийшов згідно з визначеним часом. Не могли ж їх хіба вирядити на пів години скорше?!..

Та не було часу на роздумування. Треба було поспішати і рятувати батарею, яку в міжчасі кропили немилосердно. Я біг з курінем в два гусаки, ровами вздовж шляху і незабаром діслася ми під обстріл ворожих крісів. Я дав знак рукою в розстрільну направо від шляху. Ліве крило куреня скоро зрівнялося з нашою бате-

Ген.-шт., ген.-хор.
Михайло Греків,
Начальний вождь УГА
під час Чортківської
офензиви

рією, а ціла розстрільна прийшла на беріг долини, в якій лежить село Григорів (?). Тут на березі знайшли ми ще не зовсім засипані російські окопи. На другому горбі за селом, безпосередно перед Монастириськами, видно було вкопаного противника, який відчинив тепер на нас пекольну стрілянину. Згідно з приказом ми повинні були тут на березі зупинитися і вогнем понад село сконцентрувати всю увагу ворога на себе та чекати, аж Група Гофмана, десь там ліворуч зробить правдивий наступ і відітне ворогові дорогу на нижнівський міст на Дністрі.

Та, мабуть, всі ми до останнього „оферми” здавали собі справу, що зупинятися тут на тому видовищі без амуніції, означало вистріляти тих кілька набоїв і перед ворожим наступом (якого треба було напевне сподіватися) податися назад. Тому то і без зміни наказу сталося так, що ціла розстрільна збігла горба в долину і, перейшовши поміж хати, посунула, як хвиля, до наступу на ворожі позиції. Побачивши, що з удаваного наступу зробився дійсний, вспів я ще захопити хор. Хомічака і дав йому доручення чимскорше обсадити горбок важкими скорострілами („максимами”) та понад село і понад голови наступаючих обстрілювати ворожі окопи й тримати їх так довго під вогнем, поки наші не підсунуться так близько, що цей вогонь міг би їм загрожувати. Хор. Хомічак виконав цей наказ з докладною прецизією до тої міри, що ні один поляк не міг показати голови з окопів. Під час того наша артилерія обкладала ворожі окопи картачами. Поляки мали більшу кількість гармат і вони цілий час били по гостинці, близько нашої батареї. Але, мабуть, завважили наші скоростріли, бо на момент затишли, переставляючи на іншу ціль. Я

Ген.-шт. ген.-хор.
Євген Мишковський,
нач. ген. штабу УГА
в 1918/19 рр., нач. ген.
штабу Дієвої Армії УНР

Ген.-шт. полк. Альфред
Шаманек,
нач. штабу УГА від
липня 1919 р.

закричав до хор. Хомічака, щоб негайно збіг з скорострілами в долину, а то попадеться йому. Його завдання і так було скінчене, бо хлопці тимчасом підсунулись вже до ворога на той останній скок. Як тільки стягнули ми скоростріли в долину, зараз почала бити польська артилерія по порожньому горбі сальвами. Був це дійсно для нас найвищий час!

Рівночасно наша розстрільна зірвалася з криком „гурра” і кинулася на окопи, але з них вже лише тут і там падали стріли тих, які ще не встигли втекти. За хвилину були ми у ворожих окопах і звідси почали стріляти по втікаючих. А там в Монастириськах верески, які аж до нас на гору доходили. Вислані стежі підганяли ворога до втечі. Гуцульський курінь ліворуч від гостинця обсадив край корчів і „точно” виконав наказ „макируючи” й далі наступ, ба навіть стріляв по моїх стежах, як ті вже були на другому (західньому) боці Монастириськ, не припускаючи, щоб там могли вже бути наші. В першій хвилині мав я несмак, що не виконав точно наказу і дозволив хлопцям на цей самостійний чин. Згодом я довідався від пароха Монастириськ, що полякам в окопах йшов вже цілий полк на підмогу і що ця резерва не мала вже більше, як 500 кроків, до окопів; коли обсада окопів, під нашим натиском зірвалася й почала втікати, то паніка перенеслася й на спомагаючих і нагло все почало настрімголов втікати через Монастириська. До того я довідався, що Група Гофмана, яка мала рівночасно з нами почати наступ і відтяти ворогові відворот на Нижнів, прийшла до акції щойно 6 годин пізніше. Тоді я не тільки позбувся докорів совісти, але набрав переконання, що в тій ситуації те, що ми зробили, було найкраще, що зробити могли. Якби ми були тільки на 10 хвилин спізнилися, ворог в окопах дістав би сильне підкріплення, був би ру-

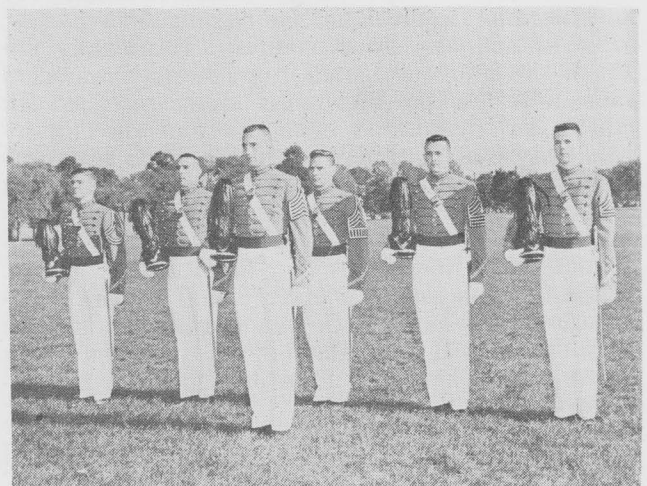
шив на нас і ледве чи були б ми без набоїв вдержалися.

Кожний наступ, кожне здобуття нової позиції не тільки підбадьорювали стрільців та українське населення. Воно давало нам теж деякі трофеї у вигляді здобутої амуніції, а це знову вможливлювало нам даліше переслідування ворога. У всіх нас тоді було одне нестримне бажання: вперед, вперед, щоб тільки не дати ворогові стриматися! Вперед, тільки, ради Бога, не зупиняйтесь, бо раз стримаємося, почнуть тоді на нас наступати, а ми боронитися не зможемо через брак набоїв... Отже, вперед! Щодня наступ, щоденно новий успіх, тільки постійно ворогові на п'ятах і не дати йому змоги отямитися;..

... Але опинившись без амуніції проти нагло озброєного противника, найхоробріша армія мусіла б здати позиції. Чортківською офензивою Українська Галицька Армія задокументувала надзвичайне зусилля, яке рідко в історії народів знайти можна. Без амуніції та потрібного вивінування, так стрілецтво як і старшини виказали максимум посвяти і героїства, яке дуже часто межувало з погордою смертю в обороні рідної землі. В численних польських спогадах, що появились, мусів це признати і сам ворог.

Як зродилась думка про Чортківську офензиву, хто був її ініціатором— то цього ще й донині не вяснено. Думаю, що це був спонтанний вияв незломного бажання, як не всіх учасників УГА, то бодай їх більшого гурта. Це їхнє бажання „зубами держатися рідного ґрунту” і воплотилося у форму наглого протидару.

Кливленд, 1957.

Кадет Військової Академії у Вест Пойнті, Микола КРАВЦІВ, командант першого Полку в Кадетському Корпусі із своїм штабом. Під час футбольних змагань між Армією і Фльотою, що відбулися у Філадельфії дня 29-го листопада ц. р., кадет Микола Кравців командував цілим Корпусом.

Лев Шанковський

УПА — ДИТИНА ЛИЦАРІВ ВИЗВОЛЬНОЇ ВІЙНИ

... Слухай: в ранки пахучі, гучні
чи у темні, розбурхані ночі
їх наказ, їх присяга, їх гнів
гомонять, мов закляття пророчі.

Повстанський поет Марко Воевлас
у підпільному журналі „Чорний ліс”,
ч. 1, за 1947 рік.

Багато писалось на еміграції про генезу й
й значення революційно збройної боротьби в
Україні в роки другої світової війни і після неї,
але численні публікації на ці теми, байдуже,
прихильних чи ворожих цій боротьбі таборів,
представляли її здебільша в невірному, криво-
му дзеркалі. З одного боку було чимало яск-
равих перебільшень і романтичної ідеалізації,
а з другого — відмовлюванням всякої варто-
сти аж до приписування їй шкідливих наслід-
ків для українського народу. Але чомусь ніх-
то не поставив ясно й чітко твердження, що
найбільше відповідає правді: УПА — це була
рідна дитина лицарів визвольної війни 1917-20
років. Вона боролась, як боролись вони, за
честь і славу, за волю і долю українського на-
роду, за світле майбутнє українського й інших
поневолевених народів, за їх мирне та спокійне
життя на власних землях, у власних дер-
жавах.

Генерація, що наповнила ряди УПА в на-
ші дні, не могла бути гіршою за своїх бать-
ків. Бо коли батьки в 1917-1918 роках ство-
рили рідне військо, як завершення невідклич-
ної постанови народу створити власну україн-
ську державу, то напосні лицарським духом
сини створили повстанське військо, щоб бать-
ківським мечем прогнати наїзника з рідної зем-
лі. І в рядах синів вітав той самий дух герой-
ства й посвяти, що в рядах батьків, і творили
вони те саме в польських нетрях і волинських
лісах, у карпатських дебрах та на окраїнах
землі української — під Сяноком і Грубешев-
вим, що й їхні батьки на Маківці та Лисоні,
під Львовом і Києвом, у Холодному Ярі та на
херсонських степах, у регулярних формаціях
та повстанських загонах...

Не розбійники ми, хоч живем у лісах
і хоч темная ніч у нас мати, —
до Вітчизни пала в нас любов у серцях
і ненависть клекоче до ката!

(Петро Гетьманець, Мої повстанські марші,
1946)

І тому не дивно, що між усіма чеснотами
повстанських воїв наших днів завжди найбіль-
шим самоцвітом сяяла вірність батьківським
заповітам, невисипуща пам'ять про їхні военні
діла, і намагання гідно наслідувати ті діла.
Такою тематикою була сповнена завжди під-

пільна література УПА й збройного підпілля,
і така тематика наклала незатерту печать на
душу, характер, думки, почування, побут мо-
лодого повстанського вояцтва. З великим під-
несенням і щирим патосом відмічалися в УПА,
завжди, навіть у найтяжчих умовах, свята
перемог українських армій у визвольній війні
1917-20 років і писались та розповсюджувались
накази й інструкції для відзначення минулих
славних днів. На ділі проводились у життя
слова князя Святослава до своїх дружинників:
„Від предків ми дістали мужність, пригадаймо
ж, яка була наша сила, і міцно биймося!”
Бійці УПА це пригадували, бились міцно і з
поля бою не сходили. А коли навіть полонені
були, підняли прапор повстання і страйків у
численних концентраційних таборах Москви,
якими здивували весь світ і завдали важкий
удар терористичній системі. Дехто гадає, що
це — удар смертельний...

Наше твердження, що живі традиції зброй-
ної боротьби 1917-20 років мали дуже вели-
кий вплив на відродження збройної боротьби
українського народу під час другої світової
війни, хочемо ілюструвати особистим спога-
дом. Хоч він не стосується безпосередньо пов-
стання УПА, все ж таки і в ньому йде про
відродження збройної боротьби, що мало не
тільки спонтанний характер, але й виразний
вплив живих ще традицій визвольної бороть-
би 1917-20 років.

Початок другої світової війни застав мене
в селі Оброшині, Городецького повіту, де пе-
ребував я на вакаціях у свого батька-священи-
ка. Це село, положене недалеко від Львова,
відоме було з того, що польсько-українській
війні 1918-1919 років знаходилося на самій лі-
нії фронту. У тих днях Оброшин переходив
часто з рук до рук, і це було мабуть причи-
ною, що всі безздатні мужчини з цього села
служили в українській армії. Значна їх кіль-
кість (36) впали на полі слави. В роки між
двома війнами колишні вояки української ар-
мії були передовиками культурного й еконо-
мічного росту Оброшина, що виріс на одно із
найсвідоміших сіл Львівщини. Звичайно,
впливи ОУН у цьому селі були дуже сильні.

Вночі з 11 на 12 вересня 1939 року мене
розбудили серії з кулеметів. Щойно минулого
вечора до села прибула польська частина —
рештки якогось на фронті потріпаного піхот-
ного батальйону. Вояки, серед яких була зна-
чна кількість українців, розповідали, що вони
бились проти німців десь між Хировом і Сам-
бором, але поскільки німці мали танки, то во-
ни були розбиті і мусіли тікати. Відворот за-

гнав їх аж в Оброшин. Гадаючи, що німці підступили під Оброшин і нав'язали бій з цією частиною, я нашвидку вбрався й доручив зробити це всій родині. Тим часом на приходство прибігла сусідська дівчина й викликала мене на розмову в чотири очі.

— Пане професоре, наші роззброїли поляків!

— Які наші, де?

— Наші хлопці: з Оброшина, Ставчан, Бартатова. Тепер вони наступають на летовище. З ними багато українців-вояків!

Стрілянина тривала. Над лісом біля залізничної станції Басівка, де польські летуни зі Скнилова влаштували допоміжне летовище для розвідчих літаків, палала заграва. Горіли

літаки. Їх запалили польські летуни, тікаючи з летовища. Гадали, що на них наступають німці...

Десь біля п'ятої години вранці на приходстві з'явилися „переможці”. Кулеметні стрічки на плечах повстанців нагадували революціонерів з 1917 року. Але на головах в них були мазепинки з синьожовтими кокардами. Такі ж мазепинки були на головах вояків, між якими знайшовся навіть „старший стшелец”. Від місцевих довідуюсь, що це — члени ОУН з Бережанщини, які ще вчора зуміли нав'язати зв'язок з місцевими підпільниками й допомогли роззброїти свою частину.

Саме роззброєння переведено цілком безкровно і без жадного спротиву. Бережанці допомогли роззброїти варту й стійки, а тоді вже все пішло, як по маслі. Втомлені докраю вояки й старшини, що їх роззброювали по хатах і столах, навіть не розуміли, що з ними діється. Результат: понад 200 полонених (це число зросло пізніше до 500), 16 кулеметів, 3 гранатомети, цілі скрині ручних гранат і амуніції, чимало різного військового майна. Серед полонених знайшлося 8 старшин, військового капелян і багато підстаршин.

Повстанці прийшли на приходство з окресленим завданням: „мобілізувати” мене до своєї „армії”. Аргументація коротка:

— Пане професоре, приймайте над нами команду. Ви бувший український старшина (в дійсності — підхорунжий) і треба, щоб ви з нами кінчали те діло, яке почали 1918 року. Нам треба тепер доброго військового проводу.

— Хто вам давав наказ до повстання? — питаюся. — Чому не звертається за військовим керівництвом до тих, що наказуєми?

— Наказ нам давав Провід ОУН. І він нам наказав змобілізувати всіх бувших старшин і вояків української армії. Починаємо від вас.

Провід ОУН не давав ніяких наказів до повстання проти польського війська. Виступ оунівських боїв у цих трьох підльвівських селах був спонтанний і проти всяких оунівських інструкцій. Подібні спонтанні виступи мали ще місце в Дрогобиччині, Стрийщині, Миколаївщині і може ще десь. Але протипольського повстання у вересні 1939 року ОУН не наказувала. Для нього не було жадних умов в обличчі молотовсько-ріббентропівського пакту. Гітлерівська Німеччина, яка наступала на Польщу, була союзником сталінської Росії.

Повстанцям я висловив одверто свої застереження, але команду над ними прийняв. Впродовж 11 днів довелося мені командувати загоном 250-ох по зуби озброєних партизанів, яких німці, що незабаром прибули, вважали за своїх „союзників”. Вони фотографували нас і спалені літаки з усіх боків і дуже дивувалися, як цього всього могли доконати „цивілі”.

Богдан Бора

Я — ЖУРАВЕЛЬ

Я — журавель. Мій Край далеко
Сніги туди несе зима.

Що сталося з ним — вгадать не легко,
Вже кілька літ вісток нема.

Лиш знаю те, що зима північ
Холодні кігті простягла
І кригою на груди ніжні
Моєї матері лягла.

А я... А я в південнім краю
Про рідний край лиш мрію в снах,
Про нього спомини збираю
В давно-давно минулих днях.

В тім краю жив, купався в ньому,
Ним дихав, ріс, любив і снів.
Той край колись мені малому
Під ранок росами дзвонив.

Він впав, немов у два озера,
Блакитом до моїх очей...
Той край ще дихає тепера
Барвінком із моїх грудей.

Барвінком і вогнем мозолю
Твердих від плуга хлопських рук,
На серці він застряг сльозою —
Сльозою щастя, кров'ю мук.

Тепер, як птах, я впав за межу.
Сніги туди несе зима.
І я про нього сні мережу,
Хоч кілька літ вісток нема.

Я — журавель в південнім краю...
Та може ще прийде весна?
І я крилом блакить розкраю
До рідного гнізда.

(Збірка Поезій „У Вирію”, Риміні, 1947)

Вони розпустили наших полонених, яких ми ретельно годували весь час їхнього полону, і сказали їм на прощання „ідзь до мама”. Ще перед приходом німців, військовий капелян зібрав усіх старшин, підстаршин та вояків, що їх тримали під сторожею в двох клунях, і, піднявши високо хрест в руках, кликнув: „Кто в Бога вежи, за мнов!” Озброєні оунівці, що їх стерегли, стали ні в сих, ні в тих, дивлячись, як за капеляном рушають їхні полонені. Вони таки зуміли вирватись з полону, бо в час їхнього відходу над'їхали битим шляхом із Самбора перші змоторизовані стежі німецької армії, які ув'язались в сутичку зі „стшельцами”, що йшли на паціфікацію Оброшина. Ціла увага наша була спрямована на ці події. Коли про втечу полонених донесли неfortunні вартові, ті вже зникли в поблизьких лісах.

У цих днях, і в роках після них, в розмовах з учасниками, я старався збагнути причини спонтанного й дуже ризиковного виступу молоді трьох підльвівських сіл. Я знайшов одинокое пояснення для цього виступу: ним були надзвичайно живі традиції визвольної війни в цих підльвівських селах. Живі спогади про неї були головним рушієм ненаказаної дії, в якій пробивалася цілком виразна охота молоді здобути зброю й довершити діло своїх батьків, так добре усім відоме з численних оповідань. А втім, кожний крок тут був свідком минулої слави. Могили вояків УГА на оброшинському цвинтарі з могилами чет. Василя Бігуна (брат Миколи) і місцевого героя — старшого десятника Миколи Пакоша на чолі, виразні залишки окопів II куреня УСС (к-р сотн. Білинкевич) в оброшинському лісі, такі ж окопи II куреня 7 Львівської бригади (к-р пор. Василь Чарнецький) на присілку „Морози” біля Бартатова, окопи I куреня 7 Львівської бригади (к-р пор. Осип Левицький) біля хутора „Лісові” коло Ставчан, чи теж становища гарматної батареї пор. Когута недалеко залізничного шляху Львів-Самбір не тільки оточувалися глибоким пієтизмом місцевого населення, але й були місцем численних його прогулянок у святочні дні, на яких „стара війна” розказувала про свою участь в боях на підступах до рідного села. І треба було бачити, яким блиском палали тоді очі старих вояків і з яким запалом слухала молодь про дні минулої слави, про гідну поставу односельчан, чи хоч про знаменитого артилериста-улюбленця цілого села — пор. Когута та його роман з місцевою красунею — Ліхачевською, яка не змогла пережити втрати свого судженого й вмерла з туги за ним... І коли ви цього всього наслухались, вам ставав цілком зрозумілий і навіть природний порив синів цієї „старої війни” у вересневі дні 1939 року. Туга за зброєю, яку мали їхні батьки, кинула їх до чину проти зненавидже-

Юрій Ліпа

ЛЬВІВ

Могутен став він на земному лоні
І, повен пихи, голову підніс,
На степ подільський, буковинський ліс
Зорять кошця зиніці ясні й сонні.

Юр молитовно звів свої долоні,
В сил'ветах веж церковних біль завис,
Бо в місті пишнім зламаний є кріс,
У місті Льва — забави вітрогонні.

Ви, що живі, луно десятиліть,
Ви, Янова хрести, Личакова берізки,
Почуйте голос і страшний, і близький —
Так мовить Бог наш: знайте і мовчіть!

Збудую тут твердиню в вічнім гарті,
Як камінь гордоців, як камінь, що на варті!

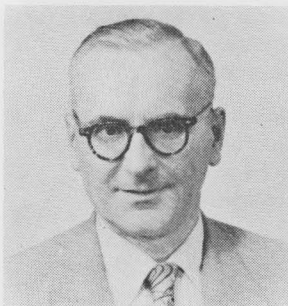
них окупантів. Вони цю зброю здобули надзвичайно сміливим чином, і в цьому не було нічого неможливого, коли знаєш, що на латинське Різдво 1918 року сорок оброшинців з сотні пор. Чарнецького напало вночі на кількатисячний відділ „одсечі” пполк. Сопотніцького, примушуючи його до панічної втечі з Оброшина й здобуваючи багату воєнну здобич.

Про свою втечу з Оброшина пише пполк. Сопотніцький у своїй книзі „Кампанія польсько-українська”, але записує її на карб „великих українських сил”, які нібито напали на нього „зненацька”, коли він і його вояки святкували Різдво. Цих „великих сил” не було, бо перед наступом відділу пполк. Сопотніцького ціла залога Оброшина (сотня пор. Чарнецького) відійшла до лісу, а на нього напали тільки оброшинські вояки з цієї сотні, за мовчазною згодою свого командира, коли їм оброшинські дівчата донесли, що п'яне польське вояцтво бешкетує по селі. Підкравшись знайомими стежками до місцевого двору, оброшинські вояки закидали гранатами обози противника і кулеметними серіями доконали решти.

Гадаємо, що коли постала УПА, таких прикладів, як у нашому спогаді, можна навести більше. Все це свідчить переконливо про те, що боротьба УПА за Українську Державу — це тільки продовження боротьби, що велася в рокові дні визвольної війни українського народу в 1917-20 роках. Але не тільки боротьба УПА й збройного підпілля в наші дні своїми цілями й характером була схожа на боротьбу Армії УНР, УГА чи УПА двадцятих років. Були схожі майже в усьому і самі бійці. Не бракувала в УПА і живих учасників визвольних змагань (ген. Ступницький, полк Литвиненко, полк. Омелюсік і багато-багато інших), які стали в ній живим символом нерозривності визвольної боротьби.

Зенон Стефанів

ПОВІТРЯНОДЕСАНТНІ ВІЙСЬКА

Зенон Стефанів,
Січ. Стр., хор. УГА, український військовий історик і військовий знавець, дійсний член НТШ

Повітрянодесантна війна, це явище відносно ще зовсім нове. Фактичний розвиток повітрянодесантних військ починається під час другої світової війни.

Однак, вже від 1927 року були переведені в різних арміях експерименти із скидуванням зброї з літаків на летючих парашутах (парашутистах) та транспортом невеликого числа вояків літаками. В 1930 р. вперше на маневрах червоної армії була скинена невелика група спадунів (парашутистів) в повному озброєнні, а в наступному році також чота добровольців в американській армії. В часі великих маневрів червоної армії в 1936 р. в районі Києва, застосовано масове викидання поверх п'ять тисяч вояків повітряної піхоти.

На початку другої світової війни, так Німеччина, як і Советський Союз мали вже підготованих десятки тисяч спадунів. Велику кількість своїх повітрянодесантних військ використали німці в часі нападу на Голляндію в 1940 р., а в 1941 при здобутті грецького острова Крети.

Творення повітрянодесантних військ в США систематично започатковане в 1938 р., а завершене було в 1943 р. З того часу аж до закінчення другої світової війни американські повітряні дивізії (11, 17, 82 і 101) вславилися своїми блискучими десантними операціями, як напр., на Сицилії, в Італії, Франції (Нормандія), Голляндії, Німеччині (форсування ріки Райну) та в районі Тихого океану проти Японії, як також і в корейській кампанії.

З історичного погляду, ідея повітрянодесантної війни, в такому виді, як тепер розуміється, зародилася без сумніву в большевиків, а бойовий розвиток отримала в німців. Пізніше, американці разом з англійцями досвід удосконалили та успішно використали у війні.

В майбутній війні повітрянодесантні операції своїми розмірами перевищать все те, що було переведене до цього часу. Цілі армії зможуть піднятися в повітря, на протязі кількох годин перелетіти океан та висадитися в глибокому запіллі ворога. Джерела стратегічної си-

ровини, воєнні фабрики і заводи, комунікаційні вузли та важливі політичні райони можуть в кожному час зазнати нападу десантної армії. Тільки та держава, що панує над повітряним обширом не тільки перевагою стратегічного летунства, а має також в своєму розпорядженні добре вишколене і виряджене повітряне військо, зможе подиктувати свою волю кожній державі-агресорові.

Застосування, чи радше загроза вжиття атомової і ракетної зброї, — примушує внести доконечні корективи в стратегічному і тактичному мисленні. В майбутньому всі форми бойових дій будуть визначатися зосереджуванням сил і матеріальних засобів. Не до подумання тепер така масова і згущена операція, як напр., десант в Нормандії в 1933 р. Вона понесла б катастрофальні втрати, коли були б вжиті атомові і ракетні стрільна.

В рівній мірі також і військо, що будуть оборонятися проти наїзду, мусять бути розкинені на більшій площі; в противнім випадку будуть знищені, заки стане перший десантник на землі. Концентрація військ можлива тільки вже аж в тісному зіткненні з противником.

Повітрянодесантні війська виконувати будуть всі наземні бойові операції, в тому також і диверсійні. На полі бою можуть бути також перекидані на літаках і гелікоптерах, пристосованих до приземлювання на полі і до-рогах.

В американській стратегії перемагає, як видно з деяких фактів, та доктрина, що до ведення наземних бойових дій необхідні суходільні війська, як жива сила для завершення кінцевого успіху. Це проти думки деяких тео-

ГЕНЕРАЛІТЕТ ПОВІТРЯНОДЕСАНТНОГО ВІЙСЬКА США

Зліва: ген.-май. Вестморленд — кор. 101 пов.-дес. див., ген.-май. Букенен — к-р 1. піх. див., ген.-май. Сінк — к-р 18. пов.-дес. корпусу, ген.-май Говз — к-р 81. пов.-дес. див. і ген.-бриг. МекГі — к-р 4. піх. див.

Ген. Маквел Д. Тейлор,
шеф штабу наземної
Армії

Лейт.-ген. Джеймс
М. Гейвін,
шеф Досліді і Розвитку
Армії

ретиків (Дуе, Северський і ін.), що, мовляв, перемогу можна досягнути тільки стратегічною авіацією, тобто самим бомбардуванням. Доказом цього є утворення в недавньому часі в американській армії окремого повітрянодесантного корпусу в складі двох повітрянодесантних і двох піхотних дивізій — в повній бойовій готовості. Докладніше про це я написав в статті п. н. „Американська стратегічна піхота” („Свобода” ч. 190/58).

На закінчення хочу звернути увагу зацікавлених у військовому ділі на незвичайно цікаву і фахову публікацію про повітрянодесантну війну, написану ще в 1947 р. ген. Гейвіном (James Gavin — Airborn Warfare). В цьому творі докладно описані справи організації, планування та переведення повітрянодесантних операцій яллантських військ в часі другої світової війни. Всі теоретичні висновки автора, написані перед 10 роками відносно майбутньої десантної війни, прибирають вже реальну форму в її підготові.

Генерал-пор. Дж. Гейвін, це найвизначніший теоретик повітрянодесантної війни, репрезентант молодшої генерації американської генеральної старшини. В другій світовій війні він був командиром пов. дес. полку, а після того, як ген. Ріджвей перейняв командування пов.-дес. корпусу — як 37-річний генерал-ма-

ПОВІТРЯНІ ТРАНСПОРТЕРИ-ГІГАНТИ

Сергій Кушніренко

НА ЛЕТ

Смертельним відляском моргне з-за парку
Тривога! До льохів! До брам! У норі!
І в далеч забудованих просторів,
На сотні голосів, немов скажені,
Пронизливо та шпарко
Верещать сирени...

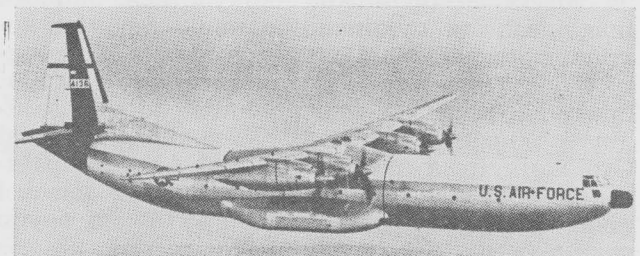
Затримуються авта і трамваї,
Хропуть залишені в провулках коні,
А юрби мчать у сховища бетонні,
І, квочкою сполоханою, місто
Востаннє закликає
Вартових цивілістів...

І раптом обірветься дивний кліквіт,
Немов розбита, прибережна хвиля,
І скуляться життя — у тьмі могильній,
Бо над округами: полотно жаху,
І подих небезпеки
Динамітом пахне...

А за хвилину десь, аж над крайнебом,
Гуде, гуде і двиготить вантажно
І нерви їжить повинню подражнень...
Ще мить і вже над фабрик димарями
Зависли груборебрі
Літаки роями...

Сипнуло у блакить вогнем зенітним,
Клекоче бій, та хижакі не чують —
Вони кондорами з висот пікують
І обсівають бомбами споруди,
І вулицям гранітним
Роздирають груди...

І знов тасмна мить: сигнал відбою,
І свіжі натовпи — осіннім листям.
Горить, кричить далеке передмістя,
На небі пелюстки шрапнелів перецвілі,
Розсіпані чергою —
Брунотно-білі...

йор став командиром 82-ої пов.-дес. дивізії. Тепер ген. Гейвін займає високе становище, є заступником шефа штабу армії та без сумніву, має рішальний вплив на переводжувані тепер великі організаційні зміни в американській армії. При цьому слід відмітити, що і його зверхник шеф штабу армії ген. М. Тейлор вийшов теж з повітряної піхоти, він був командиром 101-ої пов.-дес. дивізії.

Іван Поритко

СУСПІЛЬНА СЛУЖБА КОМБАТАНТІВ

Події і час на рідних землях вирівняли із землею могили наших героїв — воїнів з визвольної збройної боротьби. Недавня жива дійсність переходить вже до історії, стає тільки спомином, героїською легендою. Але є одиниці серед нас, сотні одиниць, для яких минулі дні не будуть ніколи світляною легендою, бо для них дійсність „вчора” нерозлучно зв'язана з дійсністю „сьогодні”. Це колишні українські вояки, воєнні інваліди й старші віком, немічні. Поляглі герої сплять тихим сном, не потребуєть від нас уже ніякої допомоги, але ті, що залишилися каліками або немічними, мусять доживати своїх днів серед важких фізичних й духових терпінь на чужині. Свою молодість, своє здоров'я вони зложили на жертвеннику України, усе те, що людина має найціннішого, без вагання жертвували нації. Хто ж має дбати, піклуватися цими нашими колишніми воєнками? У державних народів держава має обов'язок це робити й кожна держава забезпечує долю своїх воєнних ветеранів. А в нас цей обов'язок за українським зорганізованим громадянством.

По першій світовій війні на рідних землях була добре зорганізована опіка над нашими воєнними інвалідами з визвольних змагань головно завдяки щедрим пожертвам українських громад в ЗДА і Канаді, де українські комбатанти, згуртовані в Українських Стрілецьких Громадах, щорічно переводили дуже успішні листопадові збірки.

По другій світовій війні не маємо можливості опікуватися нашими інвалідами на рідних землях, зате опинилась значна кількість українських воєнних інвалідів на чужині.

Спершу в Європі українська еміграція була зовсім неспроможна опікуватися нашими інвалідами та рухливіші одиниці з-поміж колишніх військовиків зорганізували в Німеччині Союз Українців Воєнних Інвалідів (СУВІ). Зразу зареєстровано понад 600 воєнних інвалідів з Української Армії (Українські Січові Стрільці, Дієва Армія УНР і УГА) і з українських військових формацій з другої світової війни (І Українська Дивізія і УПА) та групи воєнків-українців з чужинецьких армій.

Але СУВІ не могло серед скитальців, які самі потребували помочі, зібрати достатніх фондів на заспокоєння найпекучіших потреб найнещасніших з-посеред нещасних наших людей на скитанні. З давньою українською іміграцією в ЗДА і Канаді не було ще зв'язків та й по налаштанні їх допомога українським воєнним інвалідам і немічним кол. воєнкам до 1953 року була тільки доривочна. Щой-

но в 1953 році українські організації влаштовують в ЗДА в порозумінні із центральними установами УККА і ЗУАДК загальні листопадові збірки. Також і в Канаді наші комбатантські організації під патронатом КУК організовано переводять такі збірки.

Утворено спершу при ОБВУА, а відтак при ЗУАДК Суспільну Службу Комбатантів, зложеною з представників українських комбатантських організацій в ЗДА (Братство УСС, ОБВУА, Братство к. В. І УД УНА і Об'єднання к. В. УПА).

Суспільна Служба Комбатантів поставила собі дуже велике і відповідальне завдання — налагодити постійну і систематичну допомогу кол. українським військовикам. З призьбраних фондів серед українського громадянства в ЗДА Суспільна Служба Комбатантів, зосереджено координуючи поміч, приділяє сталу допомогу тяжче пошкодженим інвалідам і немічним кол. воєнкам, головно самітнім, іншим уділяє доразові допомоги, а даліше дотує більшими квотами розподіл допомоги Союзом Українців Воєнних Інвалідів в Європі.

Під опікою СУВІ від 1952 року було 485 інвалідів та немічних кол. воєнків, яким за шість років уділено допомоги понад 52,000 доларів або коло 210,000 німецьких марок.

З цієї допомоги користало: 66 інвалідів з армій УНР і УГА, які отримали 29,946 нм, 101 з I-ої Укр. Дивізії УНА — 61,695 нм, 10 — з УПА — 7,406 нм, 12 — з Українського Визвольного Війська — 7,425 нм, 1 з Карпатської Січі — 622 нм, 11 вдів по воєнках — 2,481 нм, 79 воєнків-українців з німецьких формацій — 38,390 нм, 10 з російської армії — 5,633 нм, 9 з австрійської армії — 6,865 нм, 6 з советської — 4,500 нм, 3 з польської армії — 1,995 нм, 2 з румунської армії — 1,746 нм. До 1955 року користало з допомоги ще 96 кол. українських воєнків (в тім часі ще не верифікованих), які в міжчасі виїхали з Німеччини, головно до ЗДА, які в більшості опинилися під опікою Суспільної Служби Комбатантів. Від 1952 до 1957 р. померло 43 інвалідів та виїхало з Німеччини 96. Залишились ще в Європі 346 потребуючих допомоги і за них не можна забувати. В ЗДА і Північній Америці проживає понад 100 кол. українських ветеранів, яким безпосередньо допомагає Суспільна Служба Комбатантів. Інвалідами в Канаді опікуються тамошні комбатантські організації.

Кількість потребуючих допомоги кол. наших воєнків в ЗДА кожного року все ще збільшується. Кількадесят безпосередніх учасників визвольної збройної боротьби старіються і

Д-р Матвій Стахів

НАУКОВА ПРАЦЯ У ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНІЙ ДІЛЯНЦІ

Український Історично-Військовий Інститут
Наукового Товариства імені Шевченка
в Нью Йорку

Від редакції: З огляду на зацікавленість широких кол військовиків справою наукової праці в ділянці військово-історичній, ми попросили д-ра Матвія Стахова, керівника праці Історично-Філософічної Секції НТШ на терені ЗДА, щоб він коротко з'ясував завдання й організацію Українського Військово-Історичного Інституту НТШ в Нью Йорку.

Вже давно відчувалася потреба в окремій організації для праці в ділянці історично-військовій. Перші проєкти щодо цього висунено ще у Львові перед другою світовою війною. Невідрадні обставини, які незабаром запанували в цілій житті української нації, перешкодили реалізувати цей проєкт. Дискутовано його вряди-годи вже на еміграції. Але щойно на початку минулого року стала ця пропозиція в рамках НТШ на шлях реалізації. Річ ясна, що в такій науковій установі, якою є НТШ, не можуть важливіші організаційно-наукові справи бути полагоджені за короткий час. Вони мусять перейти відповідні адміністративні інстанції (Управа НТШ) та компетентні наукові інстанції (керівництво працею відповідної

з роками стають немічними і не можуть запрацювати самі на свій прожиток, тому обов'язком нашого громадянства є допомогти їм прожити останні роки.

Як виглядає допомога по окремих країнах, вказує нам зіставлення уділеної допомоги в 1957 році, в якому зібрано з пожертв 10,968.50 доларів. З того післано до розподілу в Європі 4,550.00 дол. та уділено індивідуальних допомог в Бельгії й Іспанії 638.24 дол. і розподілено допомог в ЗДА на 2,220 доларів та післано 12-ом кол. українським воякам у Польщі спеціальні одягові пакети вартости 210 доларів. На кошти переведення листопадових збірок витрачується невеликі квоти, за 1957 рік вони становили всього 203.14 доларів.

Помагати колишнім воякам — це наше велике зобов'язання супроти тих, що віддали свої сили і здоров'я за волю свого народу. Зокрема зобов'язані пам'ятати про своїх побратимів зброї колишні українські вояки і віддано співпрацювати з Суспільною Службою Комбатантів.

Секції і її дирекцію). Це забрало багато часу тому, що наукові органи діють не в одній країні, а в кількох. Щотільки навесні біжучого року цей проєкт перейшов усі інстанції та був статутними органами затверджений. Так зродився в рамках НТШ „Український Військово-Історичний Інститут” у Нью Йорку.

Цей ВІ є чисто науковою установою. До нього можуть формально належати, як члени, лише дійсні та звичайні члени НТШ. Завданням ВІ НТШ є, згідно з його статутом: „збирати і безпечно зберігати всякі матеріяли з ділянки історії української військової справи та тої військової справи, що торкається території України; плекати наукові студії з ділянки військової справи в Україні та з тих ділянок, які є в зв'язку з нею, і вивчати військову проблематику, що відноситься до військової боротьби України проти большевизму; оголошувати висліди своїх студій у відповідний спосіб”. З тих основних завдань студій впливають також відповідні засоби, які передбачає статут.

Тому що УВІ є установою НТШ, тобто науковою установою, то провід в праці цієї установи передбачений статутом для дійсних членів НТШ. Статут передбачає, що Дирекція УВІ мусять бути обрана його Загальними Зборами так, щоб у ній була принаймні половина плюс один дійсний член НТШ, а голова і його заступник мусять обов'язково бути дійсними членами НТШ.

Сповняючи свої наукові завдання, УВІ НТШ, як національно-громадська установа, має право і обов'язок в рамках статуту НТШ співпрацювати з українською громадськістю взагалі і з її різними організаціями зокрема. Само собою розуміється, що УВІ НТШ радо буде співпрацювати в межах, поставлених йому статутом наукових завдань, також спеціально з організаціями військових ветеранів чи установами або організаціями, які ставлять собі за ціль плекати військову справу.

ПРАВИЛЬНИК УКРАЇНСЬКОГО ВІЙСЬКОВО-ІСТОРИЧНОГО ІНСТИТУТУ ПРИ НАУКОВОМУ Т-ВІ ІМ. ШЕВЧЕНКА

І. Мета і назва.

1. Інститут має назву „Український Військово-Історичний Інститут при Науковому Товаристві ім. Шевченка”, в скороченні УВІ при НТШ.

2. Метою УВІ є:

а. збирати і безпечно зберігати всякі матеріяли з ділянки історії української військової справи та тої військової справи, що торкалася території України,

б. плекати наукові студії з ділянки історії військової справи в Україні та з тих ділянок, які є в зв'язку з нею і вивчати військову проблематику, що відноситься до визвольної боротьби України проти большевизму,

в. оголошувати висліди своїх студій у відповідний спосіб.

II. Засоби.

3. Засоби для досягнення цієї мети є такі:

а. утримувати в рамках НТШ окремі військово-історичний музей та бібліотеку,

б. творити потрібні студійні комісії,

в. оголошувати вислід студій шляхом окремих доповідей внутрі Інституту чи його окремих комісій або шляхом ширших наукових конференцій та шляхом публікації друком збірників-записок та основних праць,

г. утримувати зв'язок з подібними науковими установами не-українськими та дбати про виміну вислідів своїх студій із ними,

г. збирати потрібні на це матеріальні засоби (т. V. Правильника), згідно з директивами Управи НТШ, ухвалами Зборів Інституту та постановами цього Правильника.

III. Члени.

4. Членами Інституту можуть бути лише члени Наукового Товариства ім. Шевченка.

5. Членів приймає Дирекція Інституту з-поміж членів НТШ, на підставі письмової заяви, в якій вони заявляють своє бажання працювати науково для цілей Інституту та зобов'язуються оповіщувати наперед свої наукові праці в доповідях в Інституті. Вони зобов'язуються також сповняти інші обов'язки, наложені цим Правильником та правосильними постановами Загальних Зборів Інституту, як також постановами Дирекції Інституту — в межах Правильника та постанов Зборів Інституту.

6. Члени Інституту діляться — подібно, як члени НТШ — на а. дійсних, б. звичайних, в. спомагаючих, г. добродіїв та г. почесних.

7. Дійсні та звичайні члени є обов'язані працювати в одній із Комісій Інституту. Повна негативність щодо згаданої проці на протязі одного року, без письмового оправдання, позбавляє дійсного і звичайного члена його членства в Інституті, що формально стверджує Дирекція після письмового запитання члена по упливі року його не діяльності і визнання його пізнішої відповіді або мовчаники за неоправдану.

8. Членами спомагаючими і добродіями є ті члени Інституту, які окремою пожертвою чи даром спомагають працю ще й в Інституті.

IV. Організація Інституту.

9. Інститут є автономною організацією в рамках НТШ і під зверхнім керівництвом Історично-Філософічної Секції в межах цього Правильника.

10. Осідком Інституту є місто Нью Йорк, Н. Й.

11. Органами Інституту є: а. Загальні Збори Інституту, б. Дирекція Інституту, в. Контрольна Комісія Інституту.

12. Загальні Збори Інституту відбуваються що два календарні роки. Вони мають для справ Інституту аналогічні компетенції, як Загальні збори НТШ. Зокрема, Загальні збори Інституту вибирають з-поміж своїх членів і заступлених на зборах членів — Дирекцію і Контрольну Комісію Інституту та приймають або відкидають звіти обох названих органів.

13. Дирекція Інституту складається, після рішення Зборів, із 5 до 11 членів, при чому половина з них плюс один — мусять бути вибрані з-поміж дійсних членів Інституту. Перше засідання Дирекції вибирає з-поміж своїх членів голову Дирекції, двох заступників голови і секретаря, при чому голова і його заступник мають бути вибрані з-поміж дійсних членів.

14. Дирекція надає загальне керівництво праці Інституту та заступає Інститут перед органами НТШ і на зовні. Саму ж Дирекцію заступає голова, а всі письма Інституту підписує завжди він і секретар або інший

член Дирекції в разі перешкоди секретаря. В Дирекцію входить з уряду Керівник Історично-Філософічної Секції НТШ і перед кожним рішенням треба вислухати його опінії.

15. Контрольна Комісія складається з трьох членів. Її вибирають Загальні Збори Інституту. Вона переводить принаймні раз на рік контролю всієї діяльності Інституту і складає свій звіт Загальним Зборам. Члени Контрольної Комісії можуть брати участь у нарадах Дирекції Інституту, але без права голосування та ставити внесення.

16. Публікації Інституту, оголошені у формі публічних доповідей, вимагають апробати Управи даної Комісії і Президії Дирекції Інституту, а оголошені у формі друку — ще й апробати Дирекції Історично-Філософічної Секції НТШ.

17. Інші справи, полагоджувані в межах Інституту, нормуються застосуванням аналогічних постанов статуту Американського НТШ та Правильника Історично-Філософічної Секції НТШ.

V. Фінансові засоби Інституту.

18. Фінансові засоби Інституту складаються з: а. окремих членських вкладок, б. дарів, записів та спадщин, в. дотації НТШ, г. прибутків з видань та інших публічних виступів Інституту.

19. Дійсні і звичайні члени Інституту платять річну вкладку до Інституту, незалежно від членської вкладки до НТШ. Висоту цієї вкладки усталюють Загальні Збори Інституту, при чому ця вкладка не може бути вищою від 100 відсотків вкладки до НТШ.

20. Членська вкладка спомагаючих членів виносить річно 25 доларів.

21. Членом-добродієм є той спомагаючий член, який заплатив одноразово не менше 250 доларів. Після того він не є обов'язаний до дальших вplat до Інституту.

VI. Зв'язок з Науковим Товариством ім Шевченка.

22. Голова Наукового Товариства ім. Шевченка або з його доручення інший член Управи НТШ, має право брати участь в нарадах Дирекції Інституту з правом ставлення внесень, але без віддавання свого голосу.

23. Контрольна Комісія НТШ має право, на доручення голови НТШ, переводити раз в рік контролю фінансів Інституту.

24. Дирекція Історично-Філософічної Секції НТШ має право, крім апробати оголошуваних друком публікацій Інституту (т. 16 Правильника), ставити внесення на наради Дирекції Інституту та на його Загальні Збори. Ці внесення мусять бути предметом порядку нарад та ухвал.

Ген. штабу
ген. Павло Шандрук

**КНИЖКА
ген. П. ШАНДРУКА**

У ньюйоркському Видавництві "Robert Speller & Sons, Publishers, Inc.", 33 West 42nd Street, New York 36, N. Y., появиться в найближчому часі твір ген. Павла Шандрука „Під знаком хоробрости” (Arms of valor) — його спомини з визвольної війни. Книжка багато ілюстрована.

Ціна — \$ 6.00.

Осип Навроцький
Вінніпег, Канада

НА СЛУЖБІ КУЛЬТУ ВОЯЦЬКОЇ ТРАДИЦІЇ

Уривок з більшого нариса, приготованого для „Історії української кооперації”, п. н. „Видавничка кооператива „Червона Калина” у Львові”.

Почин до створення Видавничої Кооперативи „Червона Калина”, як видавництва військово-історичного характеру, дали колишні Українські Січові Стрільці. Думка про таке Видавництво з'явилася в Легіоні УСС у зимових місяцях 1915 р. в Карпатах, коли то німецько-австрійська офензива з січня 1915 р. застрягла на шляху Стрий-Лавочне, на лінії Головецько-Грабовець-Тухля і наступила позиційна війна, а оба курені УСС, від лютого до половини травня, перебували в запасі, в Головецьку й Грабівці, під славною Маківкою. Розкватировані по бойківських хижках стрільці, не показуючи носа надвір, бо на верхах Маківки й Клеви засіли москалі, що на кожного стрільця, який необережно виглянув з хати, стріляли з крісів і скорострільів, а навіть з гармат, — не маючи ні книжок, ні часописів, цілими днями вели безконечні розмови.

Ці розмови довели швидко до висновків, що стрільцям прийдеється воювати ни лише крісом, але й словом і друком та вести пропаганду української визвольної справи, а для цього потрібні гроші. В сотні, що її командантом був сотник Дмитро Вітовський (пізніший полковник УГА і секретар військових справ ЗУНР), в якій були його

найкращі співробітники — четар Іван Балюк (згинув у травні 1915 р. в бою під Завалом над Золотою Липою) і ін. вироблено плян зорганізування „національного фонду”. До цього фонду мали вплачувати постійно свої вкладки-пожертви старшини із своєї старшинської платні, відсотково до її висоти, а стрільці — дрібні пожертви із свого невеличкого т. зв. „льону”. Думка про такий фонд прийнялася загально й не було випадку, щоб хтось від цього відмовлявся.

Прийшла відома, частинно успішна травнева офензива 1915 р. Стрільцькі лави ринули з Карпат на доли і з боями почерез Болехів, Галич і Підгайці дійшли до Стрипи. Про те, що УСС вважали себе українською військовою формацією і були свідомі своїх завдань, вимовно свідчить факт вивішення на ратуші у Галичі стрільцями сотні Вітовського українського прапора, що викликало бурю протестів й інтерпеляцію в мадярським парламента. Ще раз наступила позиційна війна, по кривавім бою під Лисонею і Потуторами, а врешті, по вибуху революції в Росії, надійшов довгожданний похід в Україну.

Національний фонд у міжчасі більшав і в 1917 році управа фонду рішилася приступити до видавання журналу. Редактором його намічено відомого журналіста Федя Федорцева. Це були „Шляхи”. Вони проіснували до кінця війни.

(Продовження на стор. 24-ій)

Володимир Гірняк

ЛЕБЕДИНА ПІСНЯ ОРКЕСТРИ УСС

(Спомин)

Було це в Україні, на леваді, під селом НН. (мабуть, Ситківцями), між Гайсином і Вінницею, весною 1920 р. Після того, як поляки розбили під Бердичевом І Бригаду УСС, рештки розбитків під командою сотника Б. Білинкевича, опинилися під Гайсином. Становище було безвихідне й тому команда вирішила вислати делегатів до поляків з капітуляцією, тим більше, що ми зачували, що Головний Отаман С. Петлюра прибув зі своїм штабом у Вінницю.

Чергового дня вернулися наші делегати з точними наказами для нас від польської команди відтинку — вимаршувати в напрямі Вінниці до села НН і там скласти зброю. Ми в порядку, згідно з наказом, вимаршували слідуючого дня ранком.

Була з нами стрілецька оркестра, якою диригував тоді Кухтин. Біля полудня, наблизившись до села, ми побачили польські відділи, які стояли на леваді в чотирикутнику з отвореним для нас входом. Коли ми, сотня за сотнею, разом з обозами, ввійшли в середину того чотирикутника, поляки замкнули за нами вхід.

Потім упав наказ: „Скласти зброю і все майно, включно з інструментами оркестри”. Ми стали мовчки виконувати наказ. Один Кухтин чомусь отягався з його виконанням. Він уставив оркестру в півколо, посередині чотирикутника, перед нею поставив пульт, вбрав білі рукавички й батутою дав знак оркестрі. В цій хвилині понеслися звуки стрілецької похоронної пісні „Видиш, брате мій...”

Ми всі, як зачаровані, в один момент станули на „Позір!” і так переслухали цілу пісню. Коли оркестра перестала грати, Кухтин склав батуту й рукавички на пульт, оркестранти свої інструменти на землю і відступили.

Довгий час ми ще стояли мовчки й тоді щойно прийшли до повної свідомости, що сталося. І тоді не з одного ока загартованих у боях УСС-ів потекла гаряча сльоза.

Навіть поляки не посміли перешкодити нам у хвилині нашого болю, але мовчки стояли довгий час.

Найтяжчі переходи на нашому стрілецькому воєнному шляху не залишили в мене такого потрясаючого враження.

Скінчилася війна й українське воєцтво розбрилося по цілій Європі. Найбільше опинилося в польському полоні в Тухолі, велика частина в Чехословаччині. У Львові опинилася група старшин київських Січових Стрільців, колишніх УСС, й вона створила восени 1920 р. Українську Військову Організацію (УВО). Начальна Команда УВО розвинула теж і політичну та видавничу діяльність, видаючи часопис „Заграда” та даючи почин до відновлення „Літературно-Наукового Вістника”. Віджила думка про військово-історичне видавництво й колишні члени „національного фонду” з-під Маківки, члени Начальної Команди УВО, звернулися до ред. Ф. Федорцева з вимогою передати їм журнал „Шляхи”. Та ред. Федорців відмовив, аргументуючи це тим, що при кінці 1918 р. він не отримував від „національного фонду” грошей і видавав „Шляхи” за власні гроші, то, мовляв, журнал став його власністю. Тоді рішено оснувати видавництво у формі кооперативи та устійнено для нього стрілецьку назву „Червона Калина”.

Основуючі Збори „Червоної Калини” відбулися в липні 1921 р. в залі „Бесіди” при вул. Рутівсько-го ч. 16. Приявних коло 20 осіб, між ними: д-р Степан Шухевич, д-р Володимир Щуровський, проф. Юрій Полянський, ред. Роман Купчинський, ред. Лев Лепкий, д-р Богдан Гнатевич, Петро Постолюк, Осип Навроцький, Михайло Матчак, Іван Тиктор, Дмитро Паліїв, Петро Пасіка, Франц Штик, Теодор Мартинець.

Видавництво „Червона Калина” зареєстровано як видавничу кооперативу 21 жовтня 1921 р.

Надзирна Рада складалася з 7 членів. В її склад вибрані були на Основуючих Зборах: д-р Степан Шухевич, голова, д-р Володимир Щуровський, секретар, члени: проф. Юрій Полянський, Михайло Матчак, Роман Купчинський, Лев Лепкий, д-р Богдан Гнатевич. Управа складалася з 5 осіб: Осип Навроцький, справник, Петро Постолюк і Іван Тиктор, члени Управи, заступники членів Управи Петро Пасіка й Дмитро Паліїв.

Д-р Степан Шухевич був головою Надзірної Ради весь час існування Видавництва, в складі Надзірної Ради були зміни, а в останніх роках перед війною були членами Надзірної Ради: дир. Марко Кислевський, адв. Іван Рудницький, ред. Іван Кедрин-Рудницький, Микола Бонковський.

Редактором видань „Червоної Калини”, зокрема календарів, був від самого початку Лев Лепкий, який, м. ін., у календарях „Ч. У.” не тільки писав, але й ілюстрував коротенькі нариси про героїські подвиги. Опісля редактором видань був Роман Купчинський. Редактором журналу „Літопис Червоної Калини” був увесь час Василь Софронів Левицький. Крім цього переводили редакцію більших видань: Іван Кедрин Рудницький — „Берестейський Мир” і „Золоті Ворота”, д-р Богдан Гнатевич — „Історія УСС” і спільно з арт. Іваном Іванцем „Альбом УСС”. В „Літописі Червоної Калини” був постійним співробітником проф. Іван Шендрик, що редагував бібліографію джерел до визвольних змагань.

Постійний адміністративний персонал: у перших роках Петро Постолюк, опісля Петро Постолюк й Осип Навроцький, члени Управи, і співробітники: Євгенія Гретчак (в останніх роках член Управи),

Євгенія Зварич, Ярослава Кліш, Оленка Білик й Альбін Гуралюк.

Персонал „Червоної Калини” вів теж справи Української Видавничої Спільки й адміністрацію „Літературно-Наукового Вістника” (до 1934 р.) та адміністрацію сатирично-гумористичного журналу „Зиз”.

Основуючі Збори визначили уділ у висоті 5 польських марок.

Упродовж останніх місяців 1921 р. і цілого 1922 року вступило до кооперативи кілька соток членів, перед вибухом другої світової війни було коло 1000 членів.

Перша Управа кооперативи рішила негайно приступити до друку видань і як перший випуск видрукувати на зразок „Календарів Жовніра” з австрійських часів, „Календар Червоної Калини” на 1922 рік, з „геройствами” в календарній частині, статтями й споминами про визвольні змагання, документами, світлинами й т. п.

Свої перші успіхи завдячує „Червона Калина” своїм календарям. Вони при накладі 10-12 тисяч примірників, розходилися швидко, замовляли їх також емігранти із США й Канади (платили за них у той час дуже вартісними долярами!), давали до них оголошення всі українські центральні установи й підприємства, а теж і чужинецькі фірми, що в них українська кооперація брала товари. Правда, вже в кілька років по оснуванні „Червоної Калини” майже всі без виімку центральні товариства й видавництва почали видавати свої власні календарі, що зменшувало збут календарів „Ч. Калини”.

При огляді діяльності „Червоної Калини” не можна залишити без згадки моменту, що вправді не мав ніякого відношення до видавничої діяльності кооперативи, але базувався на її широкій популярності і приносив щороку поважний готівковий дохід — славі ще й досьогодні „Вечерниці Червоної Калини”, на які приїздили з усіх закутин краю члени — колишні українські вояки.

Так „Червона Калина” втішалась загальною популярністю, її видання, а в першу чергу календарі, знаходили відгомін і збут. Редакція видань не стрінулася ніразу з будь-якими закидами „партійництва”, чи необ’єктивності, її співробітниками були найзвичайніші автори — „східняки” і „західняки”. Її видання мали метою давати історичну правду, узasadнену документами, вдержувати ідею української державности й традицію українського війська. Все це у великій мірі причинялось до популярності В-ва. І могло б здаватися, а навіть були не один раз закиди, мовляв, В-во не використовувало якелід своєї популярности й не поширило рямок своєї діяльності. Та треба мати на увазі те, що збут видань „Червоної Калини” і взагалі української книжки був обмежений на західній українській землі й лише в малій мірі заграцією. Книжковий ринок був невеликий, українське село не консумувало ще книжки в такій мірі, як німці, чи французи. Інтелігентська верства, що жила, за малими виїятками, в незвичайно скромних умовах, не могла ще дозволити собі на купно кожної книжки, що появлялася на книгарських полицях, не згадуючи вже про часописи. Відомо, що заледве в останніх двох роках перед війною, зокрема тоді, коли над світом зависла загроза війни, а особливо, коли відбулася трагедія Карпат-

НЕ БУДУ Я КОМБАТАНТОМ

(Фейлетон)

ської України, накладу українських часописів збільшилися на десятки тисяч. Та накладу видань залишилися однаковими — українські книжки друкувалися пересічно в трьох тисячах примірниках. Ця цифра говорить сама за себе, а при калькуляції ціни книжки при такій малій кількості накладу вона мусіла бути розмірно висока і через це книжка не могла знайти ширшого збуту.

„Червона Калина” могла, помимо кількарразових економічних криз, вдержатися і не переривати своєї діяльності лише тому, що її календарі розходилися миттю, до кількох тижнів і з їх розпродажі впливала негайно готівка. Розходилися досить швидко окремі видання, спеціального характеру, як от співаник „Сурма”, „Альбом УСС”, „Золоті Ворота”, „Мазепа”, „Берестейський мир”, повісті Богдана Лепкого, трилогія „Соловецькі острови” і ін. Інші видання розходилися поволі, не всіх наклад був вичерпаний і в 1939 р., в часі вибуху війни, більшовики захопили магазин „Червоної Калини” при вул. Сикотуській (польська поліція про нього не знала) баянсової вартости — 95 тисяч злотих.

Не треба забувати про те, що польська цензура спричинювала видавництву величезні шкоди конфіскаціями. Наприклад, довго, чи не пів року, йшли торги з польською цензурою за „Золоті Ворота” й врешті, на інтервенцію українських послів в головній команді поліції у Варшаві, вона згодилася на те, щоб знищити другий розділ у книжці — статтю полк. Є. Коновальця, а решту звільнити. В приязності комісара поліції і управителя В-ва порізано цей розділ на переплетничій машині на „січку”... Друге велике видання „Червоної Калини” — Великий Співаник, — що його майже цілий наклад лежав ще в друкарні „Бібльос”, забрало НКВД.

Так само спинювали працю В-ва й наносили шкоду часті конфіскації „Літопису Червоної Калини”.

Такі були труднощі. Але „Червона Калина” мала й свої „привілеї”, яких не мало ніодне інше українське видавництво, а іменно „заприсяжених” прихильників, із них деяких меценатів, які поспішали на поміч, коли Видавництву грозила поважніша криза.

За 18 років свого існування Видавництво „Червона Калина” видало десятки різних назв. Склалися на них книжкові календарі і кишенькові календарики, співаники, історичні праці, спомини, повісті й оповідання, альбоми, й інші видання та згаданий місячний ілюстрований журнал „Літопис Червоної Калини”. Це був величезний культурний дорібок з чітко окресленим патріотично-виховним обличчям та з ясною ціллю: систематично і планоно плекати культ історичної традиції, зокрема та особливо культ рідної збройної вили. У 1950 році відновлено Видавництво „Червона Калина” в Нью Йорку. Маючи мінімальний основний капітал, „Червона Калина” встигла випустити 3 книжки, в тому числі дві монументальні праці — „Львів” і д-ра Степана Ріпецького „Українські Січові Стрільці”. Жаль, що загальне послаблення громадського життя в Америці відбилося і на такому ставленні рідної громади супроти „Червоної Калини”, яке не відповідає дійсним потребам великої справи, що їй вірно й послідовно служить „Червона Калина”.

Якось недавно в редакції „Свободи” редактор Іван Кедрин поставив мені таке формальне питання:

— Слухайте, колего, зому ви не запишетесь до Об'єднання бувших українських Вояків?.. Наскільки мені відомо, ви були колись польським вояком і брали участь в другій світовій війні, отже маєте підставу уважати себе комбатантом.

Я змовгав, нізого не відповів п. редакторові, хог він тоді шарпнув за дуже наболілі струни в моїй душі, або іншими словами, заторкнув таку сторінку моєї біографії, яку я бажав би раз назавжди перекреслити!

Бо з мене, вибагайте на слові, був такий вояк, як... (тут децо з фолкльору). Відважного вояка Швейка можна ще назвати героєм у порівнянні зі мною. То й не диво, що польська великодержавна трісла, мов миляна банька, коли її обороняли такі лицарі, як нижче підписаний.

Щоправда, мій сердезний друг, Микола Понеділок, доблесний боєць Красної Армії, твердить, що з нього була ще гірша offerма. А в доказ того наводить такі факти, що він перебігав три рази від Советів, два рази від німців і раз до американців. Та й ще званиться, що за свою отезественну війну він всього тільки раз випалив із „вінтовки” і то Пану Богу у вікно.

Ну, я, наприклад, нікуди не перебігав і не „вицофувався” по тій простій пригині, що до фронтової лінії взагалі не дійшов. То знажить — поки дійшов, „ойгизна” дала дуба. Все ж таки, якби не було, один з половиною розків прослужив у 55-му познанському полку піхоти в Лешні, який (так стояло написано в історії) — „виграв понад 100 битв та сутизок, а не програв жадної!”

Службу в цій славній формації я позав у такий спосіб: під час першого ранішнього звіту, коли наша 2-га компанія цекаемів (тяжких скорострільів) витяглась на подвір'ю струнко, підійшов до мене шеф Урбаняк, змірив критичним поглядом від голови до п'ят, і раптом зверещав:

— Рекрут Керніцкі! Де ви носите Польщу, в...?

Що ж виявилось?.. Що я, збираючись похапцем до звіту, засунув на голову свою фуражку задом до переду, тож і державна емблема — „оржелок” з металевої бляшки був у мене назаді...

В першій опалі я подумав собі, що за такий страшний антидержавний злогин мене на місці розстріляють! Та ні — славити Бога.

З ДІЯЛЬНОСТІ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ ОбВУА

ЗАСІДАННЯ ГОЛОВНОЇ УПРАВИ

В суботу 13 вересня ц. р. у Філадельфії відбулося друге засідання Головної Управи ОбВУА. Проводив голова д-р Володимир Галан. Присутні вшанували однохвилинною мовчанкою пам'ять глена Головної Контрольної Комісії кап.-лейт. Святослава Шрамченка, який недавно відійшов у вічність. Д-р В. Галан в імені членів Головної Управи привітав представника Об'єднання колишніх Вояків УПА, полк. Юрія Лопатинського, який увійшов до Головної Управи з часу приступлення Об'єднання УПА до ОбВУА. Загальне звіттєння із праці Суспільної Служби Комбатантів від 1952 року подав заступник президента інж. Іван Поритко. (гляди окрема стаття на цю тему). Комітет Суспільної Служби сьогодні має 6 членів: 3 від ОбВУА, 2 від Братства 1-ої Дивізії УНА та 1 від Об'єднання колишніх Вояків УПА. Як і кожного року Суспільна Служба переводить знову Листопадову збірку на дар Українському Воєнному Інвалідові. Сотн. Й. Вишневецький, головний касир ОбВУА, ствердив в своєму звіті, що впливи до каси ОбВУА не є такі, як повинні бути, тому що не всі Відділи вплачують регулярно вкладки. Під сучасну пору стан головної каси такий: Фонд Інвалідів 2,470.39 дол., Фонд Адміністраційний 2,313.33 дол., з чого 850.00 дол. є у виданих та ще не розпроданих книжках.

Головна Управа одногосно прийняла в члени ОбВУА 21 нових побратимів, здебільша ветеранів Американської армії.

Ще на перших своїх сходинах 17 травня ц. р. Головна Управа вирішила перемінити дотеперішній неперіодичний Бюлетень ОбВУА на кварталний у формі зломаного журналу. Дотеперішні кошти видання одного числа Бюлетеню (20,000 примірників) були приблизно 470.00 ол. Коли Бюлетень перемінити на журнал, то кошти видання одного числа виноситимуть 650.00 дол. У зв'язку з цим Головна Управа вирішила, щоб найближче

Шеф Урбаняк ще раз грізно подивився на мене і спитав — яка моя професія „в цивілью“.

— Журналіст, пане шефе! — відрпортовую.

— А, дзеннікаж, пся креф! Ну, то дістанете в нас службу по своїй професії.

Дав мені мітлу, відерко і боевий наказ — вигистити „убікації“ в цілому батальйоні.

Це і був, мабуть, один із замітніших моїх подвигів за всю військову кар'єру. Ну, а з такими „подвигами“, звигайна рік, немає зого пхатися до Об'єднання бувших Вояків... Хібащо постала б тут, на еміграції, ще одна комбатантська організація — „Об'єднання бувших Оферм“. То вже інша справа. В такій організації я навіть кандидував би на пост головно-го команданта.

Та покищо — „не піду, братзики, я з вами!“ Не буду я комбатантом!

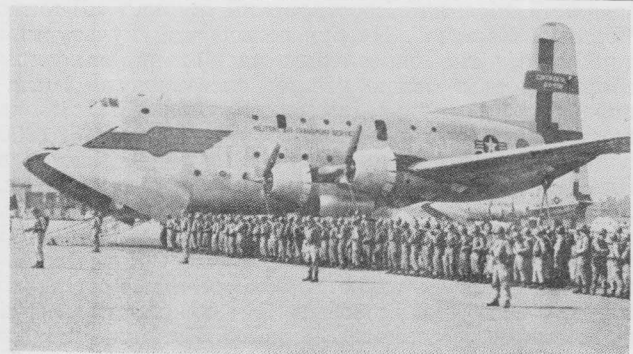
І К Е Р

число окремого журналу ОбВУА заплатити з Адміністраційного фонду ти рівночасно започаткувати видавничий фонд ОбВУА. Члени Головної Управи своїми вкладками зараз же такий фонд започаткували та закликають всіх членів ОбВУА його піддержати.

В зв'язку з 40-літтям Листопадового Зриву Головна Управа вирішила, що всі члени ОбВУА повинні взяти масову участь в місцевих святкуваннях цієї пам'ятної річниці під патронатом Українського Конгресового Комітету. Місцевим Відділам доручається відбути окремі внутрішні святкування там, де немає загальних Листопадових Свят, як також, зокрема, для відзначення 40-ліття УГА.

Рідня покійного члена Головної Управи кап.-лейт. С. Шрамченка передала до розпорядження ОбВУА величаву приватну збірку пам'яток з визвольної боротьби, якій Покійний присвятив майже ціле своє життя. Управа ОбВУА, з огляду на велику історичну вартість цієї збірки, заснувала окремих Комітет, який займеться точним переглядом та упорядкуванням збірки та підготує її до публічної виставки. У зв'язку з великими заслугами покійного капітана-лейтенанта Шрамченка для української визвольної боротьби, Головна Управа дала невеличку стипендію синові Покійного, щоб уможливити йому продовження університетських студій.

Після перерви в засіданні Головної Управи відбулась її нарада спільно з запрошеними з Трентону представниками Українського Військового Інституту, полк. К. Дацьком і проф. Сеньком. Названі детально інформували про історію засновин того Інституту, його зачартерування та працю. Приявні в дискусії признавали одностаино ініціативність та активність директора Інституту полк. К. Дацька, але підкреслювали потребу, щоб такі установи мали безсумнівний громадський характер. Зокрема стверджено з жалем, що т. зв. Зустріч з колишніми вояками, зорганізована Інститутом у Бавид Бруку, відбулась без попереднього порозуміння й узгіднення з Головною Управою ОбВУА. Полк. К. Дацько заявив, що він завжди співпрацював і готов співпрацювати з керівництвом ОбВУА. У висліді дискусії рішено, що Головна Управа ОбВУА запросить представників усіх трьох військово-історичних Інститутів, двох з ЗДА й одного з Канади, на спільну нараду, щоб унормувати цю справу, усунути непорозуміння та налагодити співпрацю при докладному розмежуванні функцій, для добра спільної справи.

Бюлетень з летунства ЗДА

ПРАЦЯ КУЛЬТУРНО-ОСВІТНІХ РЕФЕРЕНТІВ У ВІДДІЛАХ ОБВУА

(З обіжника Головної Управи з 30 вересня 1958 р.)

На побратимів, культурно-освітніх референтів паде, у практиці, головна відповідальність і найбільший тягар праці за здійснення найпершої статутної цілі нашої організації, якою є плекання української військово-історичної традиції. До найпростіших засобів для цієї цілі належать доповіді, імпрези внутрішнього характеру на терені Відділу, і зовнішнього для широкого громадянства, з нагоди різних національних воєнно-історичних роковин, улаштування сходин-гутірок та чайних вечорів для членів і запрошених гостей і т. п. Тому, що в різних центрах української громади в ЗДА існують різні умовини, як також не всі Відділи ОБВУА рівні числом членів й можливостями вести свою діяльність, Головна Управа не може зв'язувати всі Відділи будь-якою одною інструкцією. Усім Відділам поручається тісно співпрацювати з місцевими Відділами УККА чи то своєю активною участю в публічних академіях й інших маніфестаціях загального характеру, чи за спільним порозумінням, в самостійному улаштуванні таких виступів. Деякі Відділи ОБВУА прийняли за принцип улаштування кожного місяця на своєму терені дискусійну доповідь військово-історичного чи військово-актуального характеру. Бажано було б, щоб цього принципу трималися всі Відділи, але Головна Управа здає собі справу з труднощів для деяких Відділів в реалізуванні такого пляну. Підкреслюємо потребу зберігати соборницький і надвіроісповідний характер нашої організації та, по змозі, нав'язувати співпрацю з усіма іншими комбатантськими організаціями, також тими, що діють поза ОБВУА. Важним завданням ОБВУА, хоч важким у практичному реалізуванні, є співпрацювати з організацією Українсько-Американських Ветеранів та втягати в наші ряди вояків-українців з американської армії. Треба обов'язково в усіх Відділах ОБВУА діяти по лінії консолідації всього комбатантського фронту і з цією ціллю оминати все, що може подразнювати й ділити, та висувати те, що єднає комбатантів.

В справах, які цікавлять побратимів, культурно-освітніх референтів Відділів ОБВУА, звертатися до Головної Управи, за порадою чи допомогою, а культурно-освітній референт Головної Управи буде старатися якнайшвидше відповісти на запити.

Відзначування роковин

В американсько-українському громадянстві відчувається помітна перевага надто численними академіями й іншими святкуваннями різних роковин. Тому деяким роковинам слід присвячувати увагу тільки на внутрішньому терені Відділу, у доповіді чи сходинах для членів Відділу. Тільки що п'ять років такі роковини відзначувати загально. Роковини бою під Крутами стали вже традиційним святом молоді, але треба допомагати аранжерам такого свята відповідною літературою чи доповідачами, якщо про це попросять. Роковини 22 січня і 1 листопада треба улаштувати спільно з місцевими Відділами УККА чи загально-громадськими Комітетами, покликаними для цієї цілі, або залежно

від місцевих умовин, самостійно. Треба оминати спорів, які в деяких місцевостях відбуваються докола святкування роковин трагічної смерті Головного Отамана Симона Петлюри, полк. Євгена Коновальця і ген. Романа Шухевича-Чупринки. Якщо не вдається досягнути порозуміння треба обов'язково, щоб колишні вояки були приявні на окремих святкуваннях пам'яті всіх історичних постатей, незалежно від різниці їхніх історичних позицій і ролі. У насвітленні ролі кожного з них в історії українських визвольних змагань треба керуватися історичною правдою та почуттям такого такту, щоб не збільшувати існуючих внутрішньо-українських дисонансів. В 1959 році буде 250 років від битви під Полтавою. Треба, щоб Відділи ОБВУА взяли активну участь у святкуванні пам'яті гетьмана Івана Мазепи та використали нагоду для пропаганди української самостійницької ідеї і боротьби також на американському терені.

КЕРІВНІ ОРГАНИ ОБВУА

Головна Управа:

Д-р Володимир Галан — президент; д-р Іван Козак, Іван Поритко і Володимир Тимцюрак — заступники президента; Степан Чорпіта — секретар; Макар Каплистий — організаційний референт; Іван Кедрин-Рудницький — культурно-освітній референт; Іван Поритко — референт суспільної опіки; Йоахим Вишневецький — фінансовий референт; Микола Прасіцький — господарський референт; Євген Маршалок, д-р Осип Утриско і Михайло Савчин — члени Управи.

Д-р Володимир Галан

Головна Контрольна Комісія:

Дмитро Галичич — голова; †Святослав Шрамченко, Микола Алексевич, Йосиф Сарахман, Андрій Дітківський — члени.

Головний Суд Чести:

Полк. Петро Дяченко — голова; д-р Микола Рибак, Осип Тритяк, Амброзій Маруненко, Семен Онищенко — члени.

РАДА ДИРЕКТОРІВ В-ВА „ЧЕРВОНА КАЛИНА”

Д-р Никифор Гірняк — голова; д-р Володимир Галан — 1-ий заст. голови; Петро Постолок — 2-ий заст. голови і фінансовий референт; Роман Купчинський — секретар; д-р Володимир Калина, ред. Іван Кедрин-Рудницький, ред. Лев Лепкий — члени Видавничої Комісії.

Д-р Гірняк, з огляду на стан здоров'я, зрікся головства 7-го листопада 1958 р.

Контрольна Комісія:

Д-р Сава Никифоряк — голова; д-р Степан Ріпецький і д-р Юліян Налісник — члени.

3 ЖИТТЯ ВІДДІЛІВ ОБВУА

НОВИЙ СЕЗОН В НЬЮ ЙОРКУ

Відділ ОБВУА в Нью Йорку нараховує тепер 104 члени. Його діяльність за час від появи останнього Бюлетеню ОБВУА позначилася такими чинностями:

В дні 15-го червня ц. р. на запросини пароха української греко-католицької церкви св. Миколая в Брукліні-Південь, Впр. о. декана Олександра Стеранки, численна делегація Відділу під проводом голови взяла участь в Заупокійній Богослужбі у названій церкві за душі поляглих і померлих борців за волю України. В дні 21-го червня ц. р. відбулися місячні сходи членів, при чому майор інж. Захар Івасишин прочитав доповідь на тему: „Внутрішні і зовнішні диспозиційні центри російської революції та Україна”.

Після літніх ферій, які тривали впродовж місяців липня і серпня, новий сезон започатковано місячними сходами в дні 20 вересня. Головну частину програми сходи виповнила доповідь пор. Ярослава Курдидика на тему: „Яка може бути майбутня українська збройна сила?”

Дня 11-го жовтня ц. р. Управа Відділу влаштувала товариську зустріч для членів з родинами і запрошених гостей чи пак „чайний вечір”, в якому взяло участь коло 60 осіб. Від Головної Управи ОБВУА прибув заступник президента ОБВУА побр. Іван Поритко. Явилися також представники Головних Управ та місцевих Станиць Товариства б. Вояків УПА й Об'єднання кол. Вояків УПА. Приявні провели час на дружній розмові до пізньої ночі. Мистецьку частину виповнило награвання платівки виробні арт. В. Змія, а саме „Чухраїнци” Остапа Вишні у рецитації Йосипа Гірняка та дві „Японські байки” у виконанні Олімпії Добровольської. Вечір відкрив коротким словом д-р Іван Козак, а проводив ним ред. Іван Кедрин-Рудницький. Ця зустріч пройшла з прегарним моральним та добрим матеріальним успіхами.

Дня 2-го листопада ц. р. започатковано Листопадову збірку на дар Українському Інвалідові пушковою збіркою біля українських церков у всіх дільницях Нью Йорку, яку перевели члени Відділу при співучасті членок Сомостійного Золотого Хреста та побратимів з Головної Управи й Станиці Об'єднання кол. Вояків УПА.

В дні 8-го листопада ц. р. уладжено Святочні Сходина присвячені 40-літтю створення Української Галицької Армії. На це святкування прибули: Президент УНР в екзилі, д-р Степан Витвицький з Дружиною, голова Відділу ОБВУА в Ньюарку побр. д-р Лев Голінатий та представники деяких місцевих організацій. Всіх учасників було понад 60. Сходинами проводив голова Відділу сот. Ів. Козак, який відкрив свято, вітаючи приявних. Після того през. д-р С. Витвицький виголосив настророву промову, а голова Відділу прочитав доповідь на тему: „УГА — її творення, організація та воєнні дії”. Свято закінчено відспіванням національного гимну. З черги відбулися спільні оглядини виставки зі світлин осіб та подій, пов'язаних з Листопадними Днями. Виставку влаштував полк. К. Дацько, який давав пояснення до поодиноких експонатів.

У зв'язку з тією діяльністю Управа Відділу відбула чотири наради.

Голова Відділу виголосив доповідь також під час Наукової конференції, влаштованої в дні 1-го листопада ц. р. на форумі Військово-Історичного Інституту НТШ в Нью Йорку для відзначення 40-ліття Листопадового Чину.

М. Н.

ВОЯЦЬКІ ВЕЧЕРНИЦІ І ЛИСТОПАДОВІ РОКОВИНИ В НЬЮАРКУ

Вже в минулому році виринула думка в кругах місцевих комбатантських організаціях спільно влаштувати Вояцькі Вечерниці і цим започаткувати акцію координації всіх українських комбатантських організацій на терені Ньюарку. Однак скінчилось на тім, що думку влаштування Вояцьких Вечерниць таки зреалізувала Управа місцевого Відділу ОБВУА. 4 жовтня ц. р., заходами Ділового комітету, що його очолював побр. В. Сигалів при спонзорстві місцевих купців, влаштовано Осінні Вояцькі Вечерниці для придбання фондів на допомогу українським Воєнним Інвалідам. Гарно прибрану залю української Централі в Ньюарку заповнили вечером члени місцевого Відділу ОБВУА разом з родинами та численні гості, між ними побратим І. Носик, голова Української Стрілецької Громади в Канаді, щоб при звуках оркестри забути про денні клопоти і пригадати собі гарні хвилини своєї молодости. Аранжером заваби був голова Відділу д-р Лев Голінатий. До успіху вечора чимало причинились ВШан. Пані під проводом пані А. Хомової, які постарались про добірний буфет для гостей. Найбільшою атракцією вечерниць були переспіви коломийок про діла вояків і спонзорів при акомпаніаменті оркестри. Вибір боярина і боярині (модний тепер на всяких забавах вибір короля і королеви) причинився до підсилення доходу, себто збільшення датку на допомогу УВІ. Вибрані були студентка І. Стецьків і інж. І. Турянський. Всі колишні вояки і гості висловлювали надію, щоб небаikom знову влаштувати такий товариський вечір.

Місцевий Відділ ОБВУА окремо відзначив в дні 1 листопада ц. р. вечером у своїй гарно прибраній домівці в Ньюарку 40-ві Роковини Листопадового Зриву, а зокрема постання УГА надзвичайними сходами, на яких явилися численно не лише члени нашого об'єднання з родинами, а також запрошені члени місцевої станиці кол. Вояків І УД і місцевого Відділу УПА. Серед розвішених на стінах домівки коло 200 світлин-експонатів Воєнно-Історичного Інституту в ЗДА, очолюваного полк. Корнилом Дацьком, голова Відділу д-р Лев Голінатий відкрив коротким словом святочні сходи. У дві лави станули кол. військовики з армій УГА, УНР, І УД і УПА до військового апелю. Голова Відділу склав звіт найстаршому рангою сот. д-рові В. Бемкові, який відповів коротким і бадьорим словом. Опісля слідували дві дитячі, вдали деклямації З. Стебельської — „1-ший Листопад” Р. Купчинського, і Р. Яворського — „В день Першого Листопада” С. Черкасенка. Д-р С. Ріпецький з Нью

**ФРАГМЕНТ ІЗ ВЕЧОРА У ЧЕСТЬ 40-их
РОКОВИН УГА В НЬОАРКУ, Н. ДЖ.**

У групі ліворуч: В. Кузик — касир, д-р Л. Голінатий — голова і М. Стебельський — імпрезовий референт Від. ОБВУА в Ньюарку. Праворуч — полк. К. Дацько.

Йорку виголосив доповідь на тему „Легальні і революційні моменти Листопадового Зриву”. Відспіванням гімну „Ще не вмерла” закінчилися сходи. Виставку згаданих світлин-експонатів в домі ОбВУА ще в наступному дні, в неділю 2 листопада, відвідували місцева українська молодь і старше громадянство. Члени Відділу, головно члени його Управи, wraz з запрошеними панями і членами місцевої станиці кол. Вояків І УД перекладали під українськими церквами в Ньюарку збірки до пушок на допомогу Українському Воєнному Інвалідові. Зібрано 221.09 доларів. Збирали пані: Т. Богданська, Т. Гординська, І. Левкович, Р. Лебідь, М. Ломага, Л. Питляр, Салук, А. Хомова, С. Янів; б. вояки: В. Бемко, Л. Голінатий, М. Голінатий, Кочержук, П. Ліщинський, І. Оверко, А. Ріцар, М. Стебельський, О. Сим'янців, Д. Тихий, О. Утриско.

Б. - У.

**НА ХРИСТИНАХ НЬОГЕЙВЕНСЬКОГО ВІДДІЛУ
ОБВУА**

Дня 12 жовтня 1958 члени новозаснованого Відділу ОБВУА в Нью Гейвені зібралися в залі Народного Дому, щоб відзначити відкриття чинності Відділу і в товариській гутірці разом із своїми дружинами та запрошеними гістьми згадати минулі часи. Імпреду вшанував своєю присутністю делегат Головної Управи ОБВУА, один із найстарших воєначальників Армії УНР, колишній командир Волинської Групи у Зимовому Поході — генерал-поручник О. Загородський, появу якого на залі присутні привітали гучним „слава”.

Після короткого вступного слова голова Відділу сотник О. Козловський попросив до слова генерала-поручника О. Загородського. Генерал О. Загородський зазначив, що він вважає сердечне прийняття його за віддання пошани всьому військовому проводові та часам нашого здвигу в 1917-1920 рр.

По черзі підходили члени Відділу до свого славного бойового командира і він кожному з при-

вітним словом начіплював відзнаку ОБВУА та стискав руку. Після молитви та благословення трапези о. Архимандритом Петром Опаренком, засіли всі до спільної гостини, під час якої окремі учасники забирали слово і висловлювали добрі побажання. Першим промовляв о. Архимандрит Петро Опаренко, колишній адм. полковник Армії УНР, висловлюючи свою радість, що може в побратимськ-ім колі українського вояцтва згадати на пережиті незабутні часи нашої збройної боротьби. Від Братства кол. Вояків І-ої Української Дивізії склав привітання голова місцевого Відділу п. Б. Лесь, від Екзекутиви Відділу УККА в Нью Гейвені — п. М. Бойко, від Т-ва „Рідна Школа” — п. д-р Ю. Грабович, від Стейтової Організації-Відділ УККА, а також від козацтва — сотник Кубанського Козацького Війська В. Омельченко.

Старий український діяч на американському терені й голова Українського Народного Дому п. А. Маланчук поділився з присутніми згадками про окремі епізоди його спроб намовити давню заробітчанську масу до участі в рамках українського руху. Пані С. Шматова згадала на свого чоловіка — Усусу, якого передчасна смерть відірвала від нас, а він горів бажанням опинитися знову в рядах вояцтва за кращу долю своєї Батьківщини. Дещо з пам'ятних днів 1918 р. пригадав д-р І. Мартинюк, інж. В. Рондяк оповів кілька веселих пригод з усусівських походів, а д-р К. Матвієнко висловив своє задоволення, що організація українського вояцтва в Нью Гейвені зробила такий поступ.

Велику насолоду додали популярні на ньюгейвенському терені концертові співаки — О. Неділко та О. Коваль. Перший виконав мелодійну пісню — „Ой чого ж ти хилишся, калино”, та „Іхав стрілець на війноньку”, рефрен якої за ним повторювала ціла зала, з наддатком ще одної бойової упівської. О. Коваль з почуттям проспівав пісню кошового Сірка, муз. Стеценка. На закінчення концерту мистці виконали дует — „Де ти бродиш, моя доле”. Супровід на піано провела пані Ніна Федорович.

Оригінальними (власний твір) гумористичними віршами на адресу вояцтва і поодиноких побратимів членів Відділу розвеселив присутніх секретар Відділу четар М. Панкевич. Треба ще зазначити, що вояцьке жіноцтво під досвідченим керівництвом найстаршого віком, але бадьорого духом побратима Йосипа Хоми приправило смачну перекуску, за що їм належить щира подяка. Відспіванням національного гімну Відділ ОБВУА закінчив цю гарну зустріч.

Відділ вже нараховує 34 члени і помалу, але певне стає на ноги. Члени Відділу щомісячно збираються на сходи і крім полагодження організаційних справ слухають виклади. Досі відбулися три виклади: сотник д-р І. Мартинюк та четар І. Панкевич поділилися своїми спогадами з „Листопадового Зриву”, а побр. П. Потічний виголосив цікавий реферат про „Українські військові формації за час 2-гої світової війни”. Відділ ОБВУА теж перебрав на себе організацію в Нью Гейвені Академії з приводу 40-ліття Листопадового Зриву. Належить з подякою зазначити, що українська спільнота в Нью Гейвені прихильно поставилася до нової організації, що також корисно впливає на її організаційний поступ.

О. К.

З ДОКУМЕНТІВ ДО ІСТОРІЇ УГА

З денного наказу полк. Дмитра Вітовського, державного секретаря військових справ ЗУНР до Української Галицької Армії з приводу закону Української Національної Ради про об'єднання ЗУНР і УНР дня 3 січня 1919 року.

Після чотирьох з половиною років муки, ридання і жалоби сповнилась народна воля! Зі сльозами радості сповіщаю Вам велике слово: Вчора упав кордон між українськими землями і від вчора ми всі вже громадяни великої Народної Республіки.

Українська Національна Рада ухвалила у Станиславові однозгідними оплесками злуку всіх земель, Західньої Української Республіки з Наддніпрянською Україною!

За що гинули на кривавих судах батьки, діди і прадіди наші, за що проливали кров століттями покоління за поколіннями, за що скордили ребра ворогів герої від п'ятсот літ і не діждалися... — те присуджено діждати нам під велику годину народження нового світа;

З крові і пожежі та руїни встане Велика Україна, що принесе Вам землю і волю.

ЛИСТОПАДОВІ СВЯТКУВАННЯ В АМСТЕРДАМІ, Н. Й.

Невеликий числом членів, але завжди рухливий Відділ ОБВУА в Амстердамі, Н. Й., що об'єднує б. воєнків усіх українських формацій, відзначив 40-літній ювілей Листопадовою Зриву 1918 найперше святочними сходинами членів, що відбулися дня 1-го листопада ц. р. Сходинами проводив та виголосив відповідну промову голова Відділу, побратим Семен Гнатківський.

Відтак у неділю, 23-го листопада відбулося старанням того ж Відділу ОБВУА при співучасті інших місцевих організацій загальне святкування з приводу згаданого ювілею. Воно почалося молебнем в місцевій українській греко-кат. церкві, що його відслужив парох Всч. о. Ліщинський. Безпосередньо після молебня була відслужена панахида за спокій душ борців за волю України та бл. п. през. Євгена Петрушевича. Під час панахиди члени Відділу ОБВУА стояли шпаліром із засвіченими свічками в руках.

Відтак слідувала Академія в церковній залі. Її відкрив коротким словом голова Відділу ОБВУА побр. С. Гнатківський. Програму вивчили відчиння звернення УККА з приводу 40-ліття Листопадового Чину, 2 фортепіянові продукції та деклямації пластунок і пластунів, як також святочна доповідь про значення Листопадового Чину, яку прочитав заступник президента ОБВУА д-р Іван Козак з Нью Йорку. Після короткої перерви дівора при співучасті старших вивела дві сценічні картини укладу п. Пацака, який проводив програмою. Піснею „Не пора“ закінчено це скромне, але вдатно проведене свято.

С. Г.

Жовніри Української Народної Республіки!

Землю і волю присуджено Вам добути, або дома не бути! Вороги наші — пани-Ляхи хочуть загарбати нашу землю, наші села, наші лани і прилучити до своєї Польщі, цієї тюрми робучого люду.

...І очі цілого Народу звернені на Вас, жовніри Української Народної Республіки. У Ваших крісах, у Ваших багнетах, у Ваших скорострілах лежить ваша воля і слава, або ганьба і неволя довічна!

А тепер хай гордість громадян великої держави завітає у Ваші серця і всякий скаже у бою по приміру батьків наших, що гинули на кострі сміючись: Краще в полі порубаним бути, як уступити... Тепер або ніколи!

Кожен з Вас тям, що зложив Ти присягу Українській Народній Республіці жертвувати кров і кість свою за волю, за правду, за щастя дітей своїх, навіть серед холоду і голоду! Серед холоду і голоду мусиш побідити тих, що обдерли Тебе з одягу і хліба — щоби діти Твої не гинули з голоду і холоду „на своїй не своїй землі“!

І хто впаде з Вас, того ім'я не вмре, не загине, вічно горітиме у пам'яті Народу, ім'я кожного, що погіб у боротьбі за волю!

А хто схилиться зранений серед кривавого поля, тому серед слави до смерти Нарід подасть підмогу, щоб жив він без журби, без тривоги про завтра!

Хто ж вийде ціло, того чекає честь і слава бути першим між синами визволеного народу!

А всі діти Ваші славитимуть Вас і обсилять квітками кроваві чола Ваші і благословитимуть Вас вольними устами, що Ви здобули їм землю і волю з п'ятсотлітньої тюрми лукавого польського панства.

Нехай же не буде між Вами ні одного млявого ні втомленого, нехай ніхто не задрімає, ні засне та не уступить перед боєм з кривавого поля, поки не здобудем земель наших, загарбаних нам Ляхами!

Відвага мед пє, а кайдани тре, та про побіду рішає послух, порядок і сповнення наказу тих, що кермують ділом!

Кожен з Вас, на яким не будь місці поставлено Тебе, мусиш підчинятися дисципліні, удержувати порядок і виконувати накази старшини без критики, без відклику, без проволоки! На кожнім становищі від сповнення кожного наказу може рішитися для нас „доля величезної війни“ — в руці кожного з нас лежить щастя або горе цілих поколінь Твоїх се-стер і дітей і родичів Твоїх, український жовніре! Не за царя воюєш Ти, а за своє добро, за свою правду, за свою державу!

Недалека хвиля, що усі землі Українського Народу зіллються в одну державу і у великім вінку України не бракне листочка ні з одної української землі! А тоді щойно зі збірної душі намученого українського люду вирветься велика пісня:

РАДУЙСЯ, РАДУЙСЯ З'ЄДИНЕНА УКРАЇНСЬКА ЗЕМЛЕ!

Державний Секретар Військових Справ:

Вітовський, в. р.

4. січня 1919.

ВІДОЗВА УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РАДИ

до українських вояків у Львові в п'ятому дні боротьби за столицю.

(Установлення першої боєвої відзнаки УГА)*)

УКРАЇНСЬКІ ВОЯКИ!

Вам, що своїм геройським подвигом обняли старинний престольний город Льва у власть Української Держави та своїми грудьми і кров'ю своєю отсе вже п'ятий день обороняєте його,

Ми, Українська Національна Рада, волею Українського Народу бувшої австро-угорської монархії найвища державна влада його Держави, висловлюємо найбільший подив, найглибшу подяку і найвищу похвалу.

Весь український нарід клонить перед Вами голову і дивиться на Вас як на свою гордість і надію.

Ваше ім'я запише історія державного визволення українського народу золотими буквами, а грядущі покоління вільних горожан Вільної України будуть во віки величати Вас як освободителів з вікового поневолення.

Щоб увіковічнити Ваш історичний подвиг, ми, Українська Національна Рада, установляємо отсим для кожного з Вас військову відзнаку: „За обняття Львова у власть Української Держави”.

Родина поляглих у боротьбі дістануть повне забезпечення зі скарбу Української Держави.

Слава Вам!

Вперед аж до повного укріплення Української Держави!

Львів, 5. листопада 1918.

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА РАДА

(Відозва ця була оголошена в часописі „Діло”, ч. 253 з 1918 р. та розкинена серед українських військ у Львові).

* У цьому і в наступних документах збережено мову і правопис оригіналів. — Ред.

ПЕРШИЙ ПРИКАЗ ДО УГА ГЕН. ОМЕЛЯНОВИЧА-ПАВЛЕНКА

Ч. 18. Тернопіль, 12. грудня 1918. Рік I.

УКРАЇНСЬКИЙ ГОЛОС
появляється щодня, за виїмком неділь

Урядова часть

НАКАЗ військам Західно-Української Народної Республіки

Страшини і козаки! По проханню Ради Державних Секретарів Західно-Української Народної Республіки я з України приїхав допомогти ратувати Ваше народне діло від ворога, який хоче задушити волю і долю Українців.

Наша мета звільнити стару столицю України ЛЬВІВ, а потім і всю Західну Україну, від Тернополя до Сяну і від Рави Руської до Коломиї, від ворога, який знущасться над всяким правом і всякою справедливістю.

Але я розумію, що сам я одними моїми силами в цій справі зроблю дуже мало і Ви повинні мені допомогти.

Старшини! Я пам'ятаю, з якою безмежною хоробрістю і упертістю Ви, по волі Австро-Угорського Уряду, вели доручені Вам частини по шляху побіди і в високих горах Карпатських і Тирольських і в широких долинах Росії, і я певен, що Ви ще з більшим завзяттям будете стояти і битись за народне діло.

Козаки! Ви в великій війні понесли нечислимимі труди, Ви голодували і бідували, Ви маєте законне право на спочинок, але ВІТЧИНА жде від Вас ще одного зусилля — визволення її від лютого ворога.

І Ви, під керуванням Ваших завзятих старшин, визволите її, бо це визволення несе Вашим жінкам, дітям, батькам та матерям волю, добробут і спокій.

Вперед же на ворога, старшини і козаки і нехай удача і слава ідуть рука в руку з молододою народною республіканською армією в її тяжкім, але славнім подвизі визволення ВІТЧИНИ від ворога! З Богом за діло!

Оригінал підписав:

Командарм Західно-Української Народної Республіки

Генерал-Хорунжий *Омелян-Павленко* вр.

Начальник Штабу Ген. Штабу Полковник
Мишковський вр.

(Оригінал „Українського Голосу” в архіві чет. УСС д-ра С. Ріпецького).

ЗАКОННЕ ЗАПОЧАТКУВАННЯ ТВОРЕННЯ УГА

„Перша постанова Української Національної Ради про організацію збройних сил Української Держави:

Делегація Української Національної Ради у Львові — прийняла на засіданні дня 30. жовтня таку постанову:

1) Делегація У.Н. Ради признає Український Легіон Січових Стрільців за основу і звязок національної збройної сили Української Держави і постановляє, що всі українські полки, які досі оставали у звязку ц. і к. армії, підлягають Наказному Органові У. Н. Ради.

2) Делегація У. Н. Ради взиває австрійський Ліквідаційний Уряд і ц. к. Начальну Команду австрійської армії віддати негайно всі згадані українські полки в розпорядження У. Н. Ради і перевести негайно всі кадри тих військових частин до краю”.

За Делегацію У. Н. Р. у Львові

*Д-р Кость Левицький
Іван Кивелюк*

(Дивись: Олекса Кузьма: „Листопадіві Дні”.
Львів, 1931, стор. 38).

МОБІЛІЗАЦІЙНИЙ ПРИКАЗ

Окружна Військова Команда Станиславів

ПОКЛИК

Наш бутний польський ворог останками сил намагаєсь вдержати пановання над нами і користаючи з байдужности декого з нас, хоче задержати на все в польським ярмі нашу

рідну землю з її містами та багатством і так цілий нарід загнати в неволю. Жадає в трос більше, чим під цю пору вдало ся йому вдержати супроти наших хоробрих борців за волю народу!

На буту відповімо завзятою обороною. Не дамо, не покинемо у польській неволи наших братів, що простягають руку о поміч перед лютим наїздником, перед рабунком, мордованням та паленням наших сіл. Не помоглиб ми їм, завтра те саме нас чекає!

Тому кождий до кріса! Покликані нехай сейчас стають до своїх відділів. Ті, що принесуть зі собою мундур, білля і чоботи, дістануть за це заплату у відділі. Родини покликаних одержать причинки після нового розпорядку Секретаріату.

Ті, що покликаю не повинуються та до тепер укриваються, або не вернули до відділів, будуть покарані розстрілянням, а їх родини за укривання дезертирів крім строгої кари, будуть раз на все виключені із користий добутої волі (наділу землі і т. д.).

Наші борці на фронті домагаються найлютіших кар на них!

Пора також покінчити з реклямаціями. Можна було півпята року проливати кров за чуже, мож тепер пару тижнів постояти за своє!

Звільнення дає лиш Окружна Команда, всі інші є неважні!

Схаменіться, бо як ворог закріпить кайдани, як вернуть польські старости та жандарми, буде за пізно!

Станиславів, дня 2. лютого 1919.

Рожанковський в. р. Окр. Військ. Командант

(Оригінал в архіві чет. УСС д-ра С. Ріпецького
в Брукліні, ЗДА).

„ГОЛОС КОМБАТАНТА”

журнал Об'єднання б. Вояків-Українців в Америці (ОбВУА),
квартильний.

Видає Видавництво „ЧЕРВОНА КАЛИНА”, Нью Йорк.

Передплата: за 4 числа річно — \$ 2.00; Одно число — 50 цт.

Передплату просимо присилати на адресу:

“CHERWONA KALYNA”

c/o Ukrainian National Home, 140 — 2nd Avenue, New York, N. Y.

У всіх організаційних справах звертатися до:
United Ukrainian War Veterans in America — 866 N. 7th Street, Philadelphia 23, Pa.

В усіх редакційних справах просимо звертатися на адресу:
Ivan Kedryn-Rudnytsky — c/o “Svoboda”, 81-83 Grand Street, Jersey City 3, N. J.

УКРАЇНСЬКИЙ НАРОДНИЙ СОЮЗ

— це —

- 65 РОКІВ — НАПОЛЕГЛИВОЇ ПРАЦІ
- 65 РОКІВ — БЕЗПЕРЕРВНОГО РОСТУ
- 65 РОКІВ — БЕЗПРИКЛАДНИХ УСПІХІВ

НАЦІОНАЛЬНА СЛУЖБА УНСОЮЗУ — це:

- Неоцінений в своїх наслідках вклад праці 75,000 союзової громади в загальнонаціональне життя американських українців;
- Імпозантна громадська активність 500 союзових відділів, розкинутих по 25 стейтах ЗДА та 6 провінціях Канади;
- Десятки тисяч добровільних пожертв на народні цілі;
- Ціла бібліотека українознавчих книжок про Україну в англійській мові, введена заходом й коштами УНСоюзу, яка ввела Україну у свідомість американського населення;
- Енциклопедія Українознавства в англійській мові, яку видає УНСоюзу своїм заходом та коштом 50,000 доларів;
- Найбільший у вільному світі український щоденник „Свобода“, англійський тижневик „Юкреніен Віклі“ та дитячий ілюстрований журнал „Веселка“ — наймогутніші голоси української правди у вільному світі;
- Літня Оселя в чудових кетскільських горах „Союзівка“ із курсами українознавства для молоді і табором для дітей, — справжній „шматок України на вільній американській землі“.

ГОСПОДАРСЬКА СЛУЖБА УНСОЮЗУ — це:

- Забезпечення українських родин перед злиднями на випадок смерті, недуги й наслідків нещасних випадків до імпозантної суми 100,000 доларів, забезпечення нашої молоді коштів їх студій й то по найдешевшим цінам та на найбільш догідних умовах;
- Морґеджі на будову народних та приватних домів;
- Позики членам у кожній їх потребі за найнижчим у всій Америці опроцентуванням, у висоті всього 4 відсотків та грошова допомога недужим й пошкодженим у їхній потребі.

III

УКРАЇНСЬКІ ГРОМАДЯНИ !

Всіх Вас, що ще досі не знайшлися в межах УНСоюзу,
— кличемо у велике 65-ліття його існування:

СТАНЬТЕ ЮВІЛЕЙНИМИ ЧЛЕНАМИ УНСОЮЗУ —
цієї справжньої Української Заморської Твердині !

UKRAINIAN NATIONAL ASSOCIATION

81-83 Grand Street — Jersey City, N. J.